

NADER

DANKBAAR
GEREFORMEERD

#6

JAARGANG 30
JUNI 2023

BEKEKEN

WOORD & WERELD MAGAZINE

Pelgrims – hoopvol op weg naar Huis

De kracht van het gebed

Tegen de tijdgeest in

Zwakke pastor, sterke Christus

Redactioneel

'Wat voor blad wil je maken?'

Die vraag stellen te midden van alle lopende zaken bij het samenstellen van weer een nieuw nummer is belangrijk.

We zoeken onderwerpen, zoeken er schrijvers bij. We redigeren ontvangen bijdragen en rubriceren ze, geven ze een plekje in een nummer, of bewaren ze nog even tot een volgend nummer. Zo komt uw blad tot stand.

Te midden van al dat gedoe moet er een moment zijn om de hierboven gestelde vraag weer eens te stellen: 'Wat voor blad wil je maken?'

Voor mij is het schrijven van dit redactioneel zo'n moment om dat in te laten dalen: ik kijk naar wat er in dit nummer komt, en ik mag het u voorstellen.

En nu denk ik: Ja, zo'n blad wil ik graag maken en bij u in de bus laten bezorgen.

Met een Schriftlicht dat me liefdevol stimulerend de waarheid zei. (Nota bene aan de hand van onze trouwtekst.)

Met een Actueel dat ook leert luisteren, leert gehoor geven aan de Schriften.

De verrijking die orthodoxie en bevinding voor elkaar kunnen betekenen, zoals Henk Drost in het thema voor ons neerzet.

Een studie naar het krachtige gebed in Handelingen 4.

Ach werkelijk, ik vind dit nu echt een nummer dat het heeft: dankbaar gereformeerd, breed georiënteerd en kritisch informatief.

Het klinkt een beetje als: wij van wc-eend adviseren wc-eend.

Maar ja, we geloven werkelijk u een goed en actueel nummer te bezorgen.

U zult het moeten lezen om het te controleren ...

Leest u in elk geval de column van Gijs Zomer. Het is de laatste kans die u krijgt. Na vele jaren als columnist legt Gijs zijn pen neer. We zijn hem dankbaar voor al zijn prikkelende stukjes. Is zo iemand op te volgen, vraagt de redactie zich af.

Kees van Dijk

- 214 **REDACTIONEEL**
KEES VAN DIJK
- 215 **SCHRIFTLICHT**
De weg naar bovenmenselijke vrede
CHRIS VAN ZWOL
- 218 **ACTUEEL**
Geloof en gehoorzaamheid in een 'nieuwe wereld'
PIETER BOONSTRA
- 222 **THEMA**
Gods vertrouwelijke omgang
HENK DROST
- 228 **DE WERELD EN HET WOORD**
De ongerijmde oorlog
AAD KAMSTEEG
- 230 **WOORDWAARDE**
Verhoord gemeentegebed uit Jeruzalem
ROB VAN HOUWELINGEN
- 233 **COLUMN**
Amazing Grace op zondag 2 juli
GIJS ZOMER
- 234 **INTERVIEW**
Gods Woord naar Gods volk brengen
Een interview met Reuben Bredenhof
HARRY WENDT
- 240 **GELEZEN**
- Zoekende liefde
SIPKE ALSERDA
  - Gemeenschapszin zonder God?
HANS MEISSNER
- 245 **UIT ANDERE BLADEN**
- De NGK: delen in het fusiefeest of verdriet?
  - Woke is wraak
PERRY STORM
- 252 **GEDICHT**
Als Mozes had doorgevraagd.
Marjolijn Heemstra
GERT SLINGS

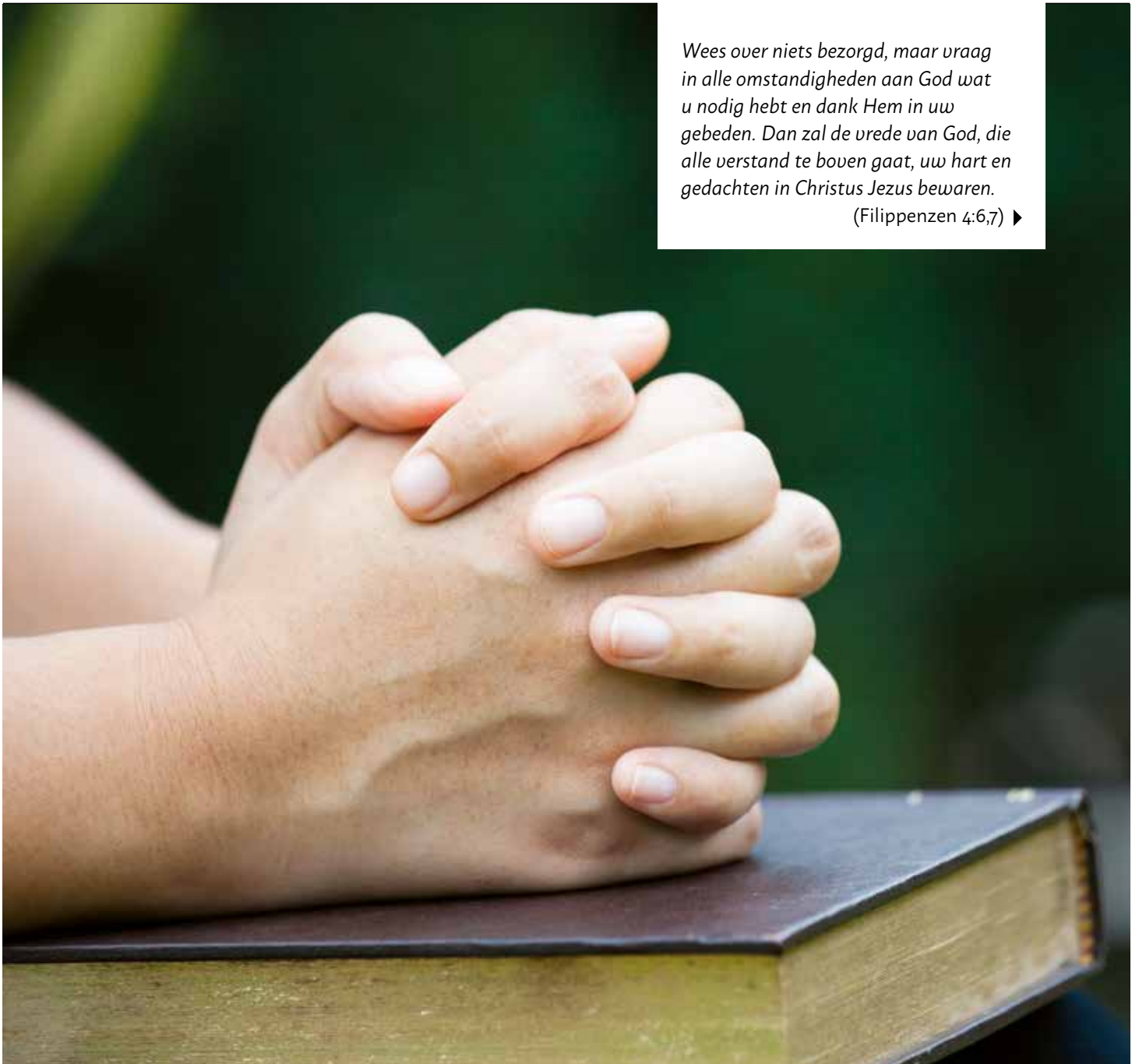
*Nieuw licht
op een bijbelgedeelte*

BEELD
SASI
PONCHAISANG

De weg naar bovenmenselijke vrede

Wees over niets bezorgd, maar vraag in alle omstandigheden aan God wat u nodig hebt en dank Hem in uw gebeden. Dan zal de vrede van God, die alle verstand te boven gaat, uw hart en gedachten in Christus Jezus bewaren.

(Filippenzen 4:6,7) ▶

‘Bezorgdheid lijkt
op actie, **maar**
gebed is het’

Wees over niets bezorgd ...

Dat is Paulus' opdracht aan de christenen in Filippi. Al is er genoeg reden tot bezorgdheid, je moet je geen zorgen maken. Die zware last hoeft een christen niet te dragen. Tobbend en piekerend door het leven gaan? Bespaar je die moeite. Klagend en mopperend je dagen slijten? Begin er niet aan! Je hebt er niets aan, zei Jezus al. Je voegt nog geen minuut toe aan je leven door je te stressen. Sterker nog, onderzoek bewijst dat stress je leven juist verkort. Wees over niets bezorgd!

... maar dank en bid

In plaats van zich zorgen te maken moet een christen danken en bidden. Dat is de enige actie die er echt toe doet. Dat je God dankt om wie Hij is en zijn zegeningen benoemt, en dat je God bidt in alle moeiten, zorgen en vragen die er leven. Danken en bidden: dat is je leven openleggen voor God. Hem erbij betrekken, niet zonder Hem willen gaan. Ann Voskamp schreef in haar boek *Duizendmaal dank* woorden die Paulus' boodschap prachtig vertolken: 'Bezorgdheid lijkt op actie, maar gebed is het'.¹

Het lijkt alsof je heel veel bereikt als je in je bed ligt te tobben over mogelijke oplossingen, of in je hoofd spannende gesprekken tot in den treure over zit te doen, maar je schiet er niets mee op. Wees over niets bezorgd, maar dank en bid.

... dan ervaar je bovenmenselijke vrede

Als je in plaats van je zorgen te maken gaat danken en bidden, God betreft in

je leven, dan zal de vrede van God over je leven komen. Deze vrede gaat alle verstand te boven. Dat is: deze vrede ontstaat niet omdat God je gebeden verhoord heeft, of omdat het goed gaat in je leven, of omdat je de touwtjes in handen hebt; nee, deze vrede ontstaat los van jou, als een gave van God. Dat is een rust die je niet kan begrijpen, maar die je toch ervaart.

Ervaar jij vrede die je verstand te boven gaat?

Dan bedoel ik niet de vrede die je kan verklaren. Niet de vrede die je ervaart omdat het leven gaat zoals je wilt, omdat je werk goed loopt, omdat jij je eigen boontjes kunt doppen, omdat het goed gaat met je kinderen, of omdat je gelukkig wordt van de lente. Die vrede is niet verkeerd hoor, maar dat is geen vrede die al het verstand te boven gaat. Het is een vrede die je prima kan verklaren aan de hand van de goede omstandigheden.

Ervaar jij in je leven vrede terwijl je geen controle hebt op je situatie? Vrede terwijl je voor grote en spannende uitdagingen staat waar je geen grip op hebt? Vrede terwijl de wereld je niet toelacht? Vrede terwijl je tegenslagen ervaart en niet weet hoe het verder zal gaan? Die vrede kan je niet verklaren aan de hand van de omstandigheden, die vrede gaat je verstand te boven.

God is vaak niet genoeg voor mij ...

Een Amerikaanse dominee, Aiden Wilson Tozer, schreef een boek met de titel *Verlangen naar God*. Hij schreef het in 1948 terwijl hij in de trein zat. Aan de vooravond van de grote welvaartsgroei van het Westen schreef hij woorden die profetisch zijn tot op de dag van vandaag: 'Van nature kent

de mens geen vrede meer in zijn hart, want God troont daar niet langer'.² In de kerk, zo zei hij, draait het vaak niet meer om God zelf maar om allerlei activiteiten, methoden en programma's. Het gaat wel over God, maar het draait om God-en-nog-iets. En in dat en-nog-iets ligt onze ellende. Hij schrijft dan heel scherp: 'Als we God te midden van al deze religieuze

is onrust. Want als je niet dankt bij zegen, dan word je een ondankbaar en zelfingenomen mens. En als je bij zorgen niet bidt, dan zal controledrang en gepieker jouw hart winnen.

God zelf is die vrede

De vrede die al het verstand te boven gaat ervaar je niet omdat God je gebeden verhoort, omdat God doet wat je

Jezus. Als je aangevochten wordt op je identiteit: ik ben een geliefd kind van de Vader. Als je struikelt en valt: ik ben vergeven dankzij Jezus. Voor als je je zorgen maakt en er tegenslagen zijn die je niet in de hand kunt houden: ik heb een hoopvolle toekomst. God bewaakt je hart en je denken zodat niet de onrust van de maatschappij je hart kan veroveren, maar Jezus in je hart blijft wonen.

De oproep van Paulus is: **Verheug u in de HEER altijd**. Niet in zijn zegen, maar in Hem zelf. Hijzelf is nabij

uiterlijkheden willen vinden, moeten we eerst het besluit nemen dat we Hém willen vinden en dan moeten we in alle eenvoud zoeken'.³

... daarom is mijn gebedsleven armoedig

Het bewijs dat God niet genoeg in jouw leven is, is het gebed. Ga je bidden als het moeilijk wordt, maar zwijg je als je in gezegende omstandigheden verkeert? Dan was niet God het allerbelangrijkste maar de verlangde zegen. Ik herken dat in mijn leven. Ik herken het ook in de kerk. 'We kunnen altijd nog bidden', zeggen we wanneer we volledig onthand toekijken naar moeilijke omstandigheden. We kunnen altijd nog bidden? Is het gebed niet juist het grootste en eerste wapen dat we hebben in plaats van de laatste strohalm? God komt vaak pas in beeld als we het niet meer in de hand hebben. Het effect van die houding

vraagt, of omdat jij zo dankbaar bent. Weet je wanneer je de vrede ervaart van God die alle verstand te boven gaat? Wanneer God zelf voor jou het belangrijkste is geworden. God zelf is de vrede. Daarom is de oproep van Paulus in zijn brief: verheug u in de HEER altijd. Niet in zijn zegen, maar in Hem zelf. Hijzelf is nabij (Fil. 4:5)! Dat is de diepste bron van vrede: God is erbij! Psalm 63:2 berijmd bezingt het prachtig: 'Uw liefde is het hoogste goed, dat u, o God, mij hebt gegeven; Uw trouw is beter dan het leven'. Het is God zelf die vrede geeft!

Hij houdt je dichtbij Jezus

Het woord 'bewaren' betekent letterlijk: de wacht houden. Letterlijk zoals een wachter de stad bewaakt of de gevangenis. Zo bewaakt God jouw hart en denken dat het niet van Jezus afglijdt. God houdt je dichtbij

Blijf dichtbij God

De weg tot bovenmenselijke vrede is niet de verhoring van je gebed of een dankbaar gevoel, maar het bidden en danken zelf! Niet de verhoring van het gebed geeft vrede, noch dagboeken vol dankbaarheid, maar de omgang met God zélf is de weg tot vrede. Het is het bidden en danken dat ons de vrede geeft van God die ons dichtbij Jezus houdt. God geeft vrede die geen mens kan verklaren. Neem tot slot Paulus zelf als hij zegt in Filippenzen 4:12-13 (NBV): 'Ik weet wat het is om gebrek te lijden, maar ook wat het is om in rijkdom te leven. Ik heb alles aan den lijve ondervonden: overvloed en honger, rijkdom en gebrek. Ik ben tegen alles bestand door Hem die mij kracht geeft.' Ik kan getuigen van zoveel broers en zussen die in moeilijke omstandigheden verkeerden en dan tegen mij zeiden: ik ervaar een rust die ik niet begrijp. Bovenmenselijke vrede hervind je waar God zelf je liefste goed is. ■

1 Ann Voskamp, *Duizendmaal dank. Zoek het ware leven waar het te vinden is: vlak voor je neus*, p. 47

2 A.W. Tozer, *Verlangen naar God*, Novapres, 1995, p. 15.

3 A.W. Tozer, *Verlangen naar God*, p. 11-12.

Geloof en gehoorzaamheid in een 'nieuwe wereld'

De laatste tijd zijn er boeken verschenen die ons een spiegel voorhouden van onze tijd en van de tijdgeest. Wat ze zeggen komt hierop neer: we leven in een nieuwe wereld waarin de zekerheden en structuren van vroeger zijn weggevallen. Carl Trueman spreekt over een 'vreemde nieuwe wereld' waarin 'ons denken over identiteit en seksualiteit veranderde',¹ Eric Sadin over 'het tijdperk van de ik-tiran' dat het einde betekent 'van een gemeenschappelijke wereld'.² Andreas Kinneging noemt onze tijd 'uitzonderlijk' omdat we aan het einde staan van een tijdperk dat meer dan 2000 jaar geleden begon. 'Het vreemde is', zo schrijft hij, 'dat vrijwel niemand beseft hoe uitzonderlijk dat onze tijd maakt. En wie erop gewezen wordt, haalt doorgaans zijn schouders erover op'.³

Wat zijn de belangrijkste kenmerken van deze nieuwe wereld? Het eerste is het idee dat goed en kwaad niets objectiefs hebben. Wat goed of slecht is kun je niet vaststellen, het is voor iedereen weer anders. Je kunt het niet meer onderbouwen, zoals vroeger.⁴ Het tweede kenmerk is de overheersende rol die het gevoel heeft gekregen. Niet een voorschrift (van buiten) heeft het hoogste gezag, maar dat wat jij voelt (van binnen). De tijdgeest van onze nieuwe wereld kan in één zin worden weergegeven (en daarmee worden de drie boeken van Trueman, Sadin en Kinneging op het kortst samengevat): 'In plaats van dat het Ik zich richt naar de buitenwereld, moet (...) de buitenwereld zich richten naar het Ik'.⁵

De tijdgeest peilen

Het is belangrijk om de tijdgeest echt te peilen. Wat er ten diepste achter zit, is dat Nietzsches' uitspraak 'God is dood' gemeengoed is geworden. Ook al kennen mensen Nietzsche niet, ze gaan wel uit van deze gedachte, of ze leven op z'n minst alsof God niet bestaat.

De gevolgen zijn enorm. Want als God niet bestaat betekent dit het einde van elke absolute morele norm.⁶ Als God dood is, bestaat er niet een norm die voor iedereen geldig is. En dus moet een moreel voorschrift, dat zegt wat je moet doen of laten, wel manipulatief zijn.⁷ Voorschriften zijn dan slechts bedenksels van mensen om anderen in het gareel te houden. Geen wonder dat de polarisatie toeneemt in de samenleving. Niemand laat zich meer iets gezeggen; de enige zeggingskracht heeft datgene wat jij vindt en als goed ervaart. Een God anders dan 'ik' bestaat niet, zoals Govert Buijs onze tijdgeest samenvat (ND, 7 mei 2023). Als er geen God is, dan bestaat er geen norm buiten jou, maar dan zit die in jou.

Tegendraads

Als christenen geloven we dat God bestaat. Hiermee staan we dus lijnrecht tegenover de tijdgeest. Als God bestaat, bestaan er normen buiten ons en moeten we ons dáárop oriënteren. Precies dat is de rode draad door de Bijbel. Het is zoals de Here Jezus het zijn discipelen vóór zijn hemelvaart gezegd heeft: naast het dopen van mensen komt het erop aan hun te 'leren dat ze zich moeten houden aan *alles* wat Ik jullie opgedragen heb' (Mat. 28:19-20). Hij benadrukt dat het bij geloven gaat om gehoorzaamheid. Geloof en gehoorzaamheid zijn nauw met elkaar verbonden.

Daarom wil ik in dit artikel kort uiteenzetten wat de Bijbel zegt over geloof en gehoorzaamheid. Maar ook wat de achtergrond hiervan is. Dat is belangrijk omdat we als gelovigen vandaag met alle kracht tégen de tijdgeest in moeten varen. Als ons geloof ons lief is, of beter gezegd: als de Here Jezus ons lief is, zullen we meer dan ooit tegendraads moeten zijn.

God is er en Hij spreekt

Geloven dat God bestaat, maakt een wezenlijk verschil. Enkel door het spreken van zijn woord heeft onze God de hemel en de aarde geschapen, zo weten we uit Genesis 1. 'God

Als ons geloof ons lief is, of beter gezegd: als de Here Jezus ons lief is, zullen we meer dan ooit tegendraads moeten zijn

zei: "Er moet licht komen", en er was licht' (Gen. 1: 3). Heel de Bijbel door wordt naar dit gebeuren verwezen. God sprak en het was er. Wát was er? De schepping: hemel en aarde en al wat leeft. Het *scheppend spreken* van God doet iets ontstaan wat er daarvoor niet was. Het roept iets 'tot aanzijn' (Rom. 4:17, NBG). De Here Jezus maakte in zijn wonderen enkele keren gebruik van dit spreken; Hij legitimeerde zo zijn afkomst, maar liet daarmee ook zien dat we veel van Gods spreken mogen verwachten: een nieuwe schepping! Maar er is ook een ander spreken. Want toen de schepping klaar was hield God niet op met spreken. In Genesis 1 en 2 lezen we dat God direct na de schepping van de mens, vóór

1 Carl Trueman, *Een vreemde nieuwe wereld. Hoe ons denken over identiteit en seksualiteit veranderde*, Leeuwarden, 2022.

2 Eric Sadin, *Het tijdperk van de ik-tiran. Het einde van een gemeenschappelijke wereld*. Amsterdam, 2021.

3 Andreas Kinneging, *De onzichtbare maat. Archeologie van goed en kwaad*. Amsterdam, 2020, p. 13.

4 Kinneging, *De onzichtbare maat*, p. 158.

5 Kinneging, *De onzichtbare maat*, p. 165, 166.

6 Trueman, *Een vreemde nieuwe wereld*, p. 65.

7 Trueman, *Een vreemde nieuwe wereld*, p. 73.

de zondeval, al met hem sprak. Bij dat spreken hoorde ook een verbod: 'Van alle bomen in de tuin mag je eten, maar niet van de boom van kennis van goed en kwaad' (Gen. 2:16-17). Dit *relationele spreken* van God vraagt om een reactie en een antwoord van de mens: het vraagt dat je luistert en, als het om een gebod of verbod gaat, dat je gehoorzaamt.

Ook ná de zondeval komt God nog steeds naar de mens toe om met hem te spreken.

Als wij spreken over het Woord van God, dan bedoelen we dit spreken van God tot ons. Wij kunnen het lezen (via de Bijbel) en horen (via de verkondiging). Dat kunnen we doordat God de mogelijkheden daartoe geschapen heeft. Gods Woord veronderstelt dus de schepping. Maar – en dat is onze geloofsovertuiging – dat Woord vindt zijn oorsprong buiten de schepping, in God die door zijn spreken alles heeft doen ontstaan. Hij is de oorsprong en eigenaar van alles. Juist daarom heeft Gods relationele spreken gezag. Het is niet zomaar iemand die tot ons spreekt, het is de God van hemel en aarde. Dit relationele spreken komt 'van de andere kant' en kan daarom de mens informeren over de schepping; het kan duiden, beloven, kritiseren en aanzeggen.

Gods Woord veronderstelt de schepping, maar gaat ook uit van de erbarmelijke situatie waarin de mens terecht is gekomen door niet naar God te luisteren. We hebben dat Woord nodig voor onze verlossing. God spreekt woorden die redding, hoop en uitzicht bieden. Maar daarvoor is het wel nodig dat je luistert naar wat God belooft, aanzegt, gebiedt of verbiedt.

Gods spreken vraagt om vertrouwen

Gehoorzaamheid heeft alles te maken met vertrouwen in God. Dat was al zo in het paradijs, vóór de zondeval, en in de geschiedenis van God met het volk Israël blijkt dat telkens weer. Vertrouwen is meer dan een innerlijk gevoel of een

Als je niet handelt naar de woorden van de Here Jezus lijk je op een man die zijn huis op het zand bouwt

uiterlijk belijden met de mond. Vertrouwen blijkt daaruit dat je God op zijn woord gelooft en gehoorzaam doet wat hij van je vraagt. Met name het tweede gebod is daaraan gewijd. Het

wijst erop dat we God niet moeten dienen via zelfgemaakte (denk)beelden, maar moeten luisteren naar wat Hij bekend heeft gemaakt over zichzelf en over hoe Hij gediend wil worden. Als je zegt alleen God te willen dienen (het eerste gebod), moet dat blijken doordat je Hem nauwgezet gehoorzaamt (het tweede gebod).

Saul, de eerste koning van Israël, deed dat niet en werd daarom door de Here verworpen. Hij legde de duidelijke opdracht om alle dieren van de Amalekieten te doden naast zich neer onder het mom dat hij ze aan de Here wilde offeren. Samuël moest toen tegen Saul zeggen: 'Schept de HEER meer behagen in offers dan in gehoorzaamheid? Nee! Gehoorzaamheid is beter dan offers, volgzzaamheid is beter dan het vet van rammes. Weerspanning is even erg als tovenarij, en eigenzinnigheid is even slecht als afgodendienst' (1 Sam. 15:22-23). Abraham kreeg de onbegrijpelijke opdracht om zijn zoon te offeren en gehoorzaamde. Het karakter van de opdracht onderstreept dat het hier gaat om een test in vertrouwen. Dat Abraham precies deed wat God hem opdroeg was een blijk van vertrouwen. De Hebreeëschrijver zegt dat het vertrouwen van Abraham zo groot was dat hij bij zichzelf zei dat het voor God mogelijk moest zijn iemand uit de dood op te wekken (Hebr. 11:19). En Jakobus schrijft, verwijzend naar Genesis 15: 'Abraham vertrouwde op God, en dat werd hem toegerekend als een rechtvaardige daad' (Jak. 2:23). Hoewel de opdracht aan Abraham bijzonder was en uniek, geldt wat hij deed voor ons als voorbeeld. Vertrouwen op God blijkt daaruit dat je doet wat Hij zegt, ook al gaat dat tegen je gevoel in en voelt het zelfs als tegennatuurlijk. Gehoorzaam zijn aan wat God zegt is een blijk van vertrouwen. Vertrouwen in God, de almachtige. De enige die ons kan redden uit deze zondige en gebroken wereld.

Gods spreken vraagt om conserveren

In zijn onderwijs hier op aarde heeft de Here Jezus de verbondenheid van geloof en gehoorzaamheid altijd benadrukt. In de bergrede doet Hij dat meerdere malen. Hij wijst erop dat geloven in Hem méér is dan tegen Hem zeggen: 'Heer, Heer'; het gaat er ook om dat je handelt naar de wil van de Vader (Mat. 7:21). Met het beeld van een man die zijn huis bouwt op de rots maakt Hij nog eens duidelijk dat het erop aankomt zijn woorden te horen en ernaar te handelen. Als je dat laatste niet doet lijk je op een man die zijn huis op het zand bouwt (Mat. 7:24 ev.).

In de brieven die Johannes later namens de Here Jezus naar de zeven gemeenten in Klein-Azië stuurt klinkt dit onderwijs door. Met name in de brief aan de gemeente in Filadelfia

blijkt waar het om gaat: trouw blijven aan de Here Jezus en trouw blijven aan zijn Woord (Op. 3:8), ook als er sprake is van dwaalleer, tegenstand en vijandigheid. De Here Jezus maakt duidelijk dat er een nauwe samenhang is tussen zijn naam belijden én zijn Woord bewaren (het Griekse woord in de tekst wordt in het Latijn weergegeven met 'conserveren'). Op deze twee punten houdt de Here Jezus het reilen en zeilen in de verschillende gemeenten tegen het licht. Verbonden blijven met de Here Jezus vraagt dat we zijn Woord conserveren.

Een opdracht

Waarom schrijf ik dit hier en nu? Omdat de tijdgeest ook de kerk is binnengesijpeld. Nee, de gelovigen ontkennen niet het bestaan van God. Toch is het een feit dat in hetzelfde kerkverband twee tegenstrijdige meningen als bijbels worden aangemerkt. Met als gevolg dat de ene gemeente iets als 'goed' ziet, terwijl een andere datzelfde als 'kwaad' bestempelt. En ook in de kerk wordt het eigen gevoel steeds meer tot norm verheven. Dat verlamt het gesprek, want dat gevoel kan een ander nooit overtuigen. Zo ontstaat verwijdering en wordt de gemeenschap ondermijnd.

Wanneer we geloven dat God bestaat, houdt dat voor ons een opdracht in. We leven in een veranderde wereld, waarin mensen op zoek gaan om in contact te komen met hun innerlijke stem, waarin het goede gevoel leidend is en waarin tegelijk het geloof in de wetenschap groot is. Maar als God bestaat en als Hij hemel en aarde door zijn Woord heeft doen ontstaan, en als deze God zichzelf bekend heeft gemaakt aan mensen die zijn Woord hebben opgeschreven, dan betekent dit dat we zijn Woord kunnen kennen. Ook de Here Jezus gaat daarvanuit. Zijn opdracht aan de discipelen geldt nog steeds. We moeten onderhouden alles wat Hij geboden heeft. Dat is een leerproces: Hem leren kennen, leren luisteren, leren vasthouden aan Zijn beloften. Kortom: leren het Woord van God te gehoorzamen.

Dit Woord van God tilt ons uit boven de werkelijkheid van alledag en geeft daar betekenis aan. Het Woord is waarheid. Willen we vandaag naar waarheid iets zeggen over de werkelijkheid waarin we leven dan hebben we Gods Woord nodig. Door je daarop te richten zul je in deze veranderde wereld meer en meer een vreemdeling worden. Tegelijk zul je merken dat dit Woord van God iets kan wat ons gevoel of wat dan ook in deze schepping niet kan: een diepe onderlinge verbondenheid bewerken en hoop bieden voorbij het zichtbare en voelbare. ■

Hoewel de opdracht aan Abraham bijzonder was en uniek, geldt wat hij deed voor ons als voorbeeld

GODS VERTROU- WELIJKE OMGANG¹

‘Of de dominee bij tante wil komen kijken, want ze is stervende en heeft het erg moeilijk.’ De dominee kwam in de sterfkamer waar het donker was ... en triest. Want de stervende was wanhopig. Toen de dominee haar hand pakte, klonk haar klacht: ‘Voor eeuwig verloren, voor eeuwig verloren’. Wat had ze gedaan dat ze verloren was? Had ze erop los geleefd? Nee, ze was haar hele leven trouw naar de kerk gegaan. Maar daar hadden dominees – herders zonder erbarmen – gezegd dat je niet zomaar kon geloven in de Here Jezus. Eerst moest je er zeker van zijn dat je uitverkoren was. Maar hoe word je daar zeker van? Ze wist niet of ze verkoren was en klaagde nu dat ze verloren was – in die trieste sterfkamer.

De dominee die dat meemaakte² was zo van streek dat hij een week vakantie nodig had om bij te komen. Hij vertelt ergens dat hij sinds die tijd – 46 jaar lang – niet meer gesproken of gepreekt heeft over de uitverkiezing. Het was een trauma voor hem.

Dit gebeurde bij *bevindelijk-gereformeerden* die, in navolging van de ‘Nadere Reformatie’, het belang van de leer erkennen, maar het accent

leggen op het hart, op de beleving, de bevinding.

Een jongen die niet geloofde ging naar een gereformeerde school omdat zijn ouders dat graag wilden. Hij dacht alleen maar brave kinderen tegen te komen, maar was verbaasd over zijn medescholieren. ‘Ik hoorde dat er een paar waren die regelmatig aan seks deden, blowden, en die zich steeds vol zopen.’

Dat ging over *orthodox-gereformeerden*. Zij leggen, in de lijn van de Reformatie, nadruk op de gezonde leer en

1 Dit is een wat ingekorte versie van een lezing die ik mocht geven op de Landelijke Contactdag van de Gereformeerde Kerken Nederland (GKN).

2 Dat was prof. dr. H. Jonker.

kennen meer openheid naar de wereld dan bevindelijk gereformeerden.

Systemeem

Wat gaat hier mis? Hoe kan iemand zijn of haar leven lang in de kerk gezeten hebben en sterven zonder een greintje zekerheid? En hoe kan iemand gedoopt zijn, naar de kerk gaan en zo werelds leven?

Hoe kan iemand zijn of haar leven lang in de kerk gezeten hebben en sterven zonder een greintje zekerheid? En hoe kan iemand gedoopt zijn, naar de kerk gaan en zo werelds leven?

Het gaat mis omdat het geloof vastzit in een systeem. In het ene geval in het systeem van de verkiezing, in het andere in dat van het verbond. Dat blijven lege systemen als er niet de ontmoeting is met de levende Heiland. Waar Hij komt, durf je te zeggen dat je verlost, ja, verkoren bent. Waar Hij is, kun je niet meer als een heiden leven.

Gemeenschap

Centraal in het gereformeerde denken staat de gemeenschap met Christus, de relatie met Jezus; het geloof in de Redder van de wereld en de beleving van de liefde van Hem en tot Hem.

Over die ontmoeting en die liefde lees ik in het werk van Wilhelmus à Brakel (1635-1711), een dominee uit de Nadere Reformatie. Hij beschrijft de ver-trouwelijke omgang – de bevinding – als het voeren van een vertrouwelijk gesprek:

De ziel die op Jezus ziet en een liefdevolle blik op Hem slaat, deelt Hem haar diepste gevoelens mee. Ze vertelt dat ze Hem innig liefheeft, maar klaagt ook dat ze Hem niet meer liefheeft. Ze legt

Hem haar nood en haar verlangens voor, smeekt Hem haar begeerte te vervullen en voert daarvoor allerlei argumenten aan. Tegelijk wil ze vernemen wat Jezus haar zal antwoorden, en daarom opent ze Zijn Woord – dat ze als de stem van haar Liefste beschouwt.¹³

Zo maakt het accent op de liefde je geloof mooi.

‘Ik moet wel bijbellezen, vind ik’.

Ja, valt niet mee, hè? Maar als het nou de stem van je Liefste is!?

Ik ga een paar dingen noemen die typisch zijn voor gereformeerd denken. Ik vertel er wat dingen uit mijn leven bij om te laten zien hoe het niet alleen theorie is. En ik laat u kennismaken met À Brakel via teksten uit zijn beroemde boek *Redelijke Gods-*

dienst. Door dat boek heeft hij (nog) grote invloed in Nederland. Het ging bijvoorbeeld met de Urker vissers mee de zee op en wordt tot op vandaag veel gelezen.

1. Houvast in de eeuwigheid

Hoe komt een jonge gereformeerde dominee bij Wilhelmus à Brakel terecht? Het zou logischer zijn dat je – opgegroeid in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt – de boeken van K. Schilder zou lezen. En als dat je wat minder ligt, kun je toch bij Calvijn in de leer gaan?

Opgevoed in de gereformeerde leer over God, verlangde ik meer van Hem te merken, te ervaren. Meer bevinding. Dat je merkt – ‘bevindt’ – dat God er is, zoals psalm 46:2 dat bezingt. Ik raakte onder de indruk van jonge mensen, de radicale Jesuspeople, die open vertelden over wat God met hen deed, en ik kwam in een Youth for Christ koffiebar. Terugkijkend zie ik het als Gods leiding dat ik daar niet bleef. Er waren rare ideeën. Ik zag er een film over de ‘opname’, het moment waarop Jezus alle echte gelovigen van de aarde zou weghalen. Dat een dominee voorin de kerk zat te huilen – zijn hele gemeente was opgenomen – maakte op mij, die voor dominee studeerde wel indruk. Het irriteerde me ook. Er kwam afstand tot dat denken.

Ik werd dominee in het dorpje Eemdijk. Bevindelijke broeders en zusters daar spraken graag over het geloof en je had het er ook gauw over – in de stal of in de keuken.

Die warmte en openheid zocht ik. Waar kwam dat vandaan? Het bleek de invloed van de Nadere Reformatie

Wilhelmus à Brakel

te zijn, maar dan in het kader van de gezonde gereformeerde leer. Het was bevindelijk en gereformeerd.

Wat is typerend voor bevindelijk gereformeerd denken? Het besef dat onze redding uit de hemel komt en onze toekomst in de hemel is. Daarom wordt gereformeerde vroomheid gekenmerkt door verlangen naar en ervaring van die liefde van eeuwigheid. Het gaat erom opgenomen te zijn in de liefde die in God is. Dat is een eeuwige liefde. God de Vader en de Zoon en de Heilige Geest hebben de armen ineengeslagen tot redding van de gevallen mens. In de Bijbel laat de Here zien dat Hij een eeuwige samenwerking is aangegaan om ons te redden. De Here Jezus zegt bijvoorbeeld: 'Ik heb U verheerlijkt op de aarde. Ik heb het werk volbracht dat U Mij gegeven hebt om te doen'.⁴ Dat noemen gereformeerden *het verbond van de verlossing* – het verbond tussen Vader, Zoon en Geest in de eeuwigheid om mensen te redden uit de nood en schuld van de zonde.

Je moet niet denken – schrijft À Brakel – dat het hierbij om een intellectueel hoogstandje gaat. Nee, het gaat om

levend geloof dat zich geborgen weet in en vanuit de eeuwigheid. Hoe weet je dat je daarin een plek hebt? Dat mag je geloven als je op Christus ziet, die ook voor u kwam om te doen wat in de Goddelijke eeuwigheid afgesproken was. Deze leer van de liefde van God, die eeuwig Hem bewoog, is de grond van alle troost, blijdschap, verwondering en verheerlijking van God.

*In dit verbond wordt een weergaloze liefde zichtbaar. Zij gaat alle begrip te boven. Wat is het een zegen om in dit verbond te zijn begrepen. Wat is het een zegen, door de Vader aan de Zoon gegeven te zijn en door de Zoon in 'het boek des levens des Lams' geschreven te zijn! U bent dan het voorwerp van de eeuwige overeenkomst tussen God de Vader en Christus, om ook u zalig te maken. Wat een wonder is dat!*⁵

De leer, het kader is gereformeerd: God kiest niet om onze werken. Dat maakt het feest alleen maar groter. God heeft een afschuw van de zonde die zo kenmerkend is voor ons bestaan. En toch, toch zoekt Hij zulke mensen op in liefde. 'God bewees ons zijn liefde doordat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren'.⁶ De tegenstelling tussen de heilige God en ons kan nauwelijks scherper worden getekend: schuldig, zondaars, vijanden! En toch die liefde!

2. Wedergeboren in de tijd

In Eemdijk hadden we goede contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerk, ook al waren zij meer van de bevindelijk gereformeerde stroming en wij meer orthodox gereformeerd. Als kerkenraden spraken we er onder andere over wanneer je nu een kind van

God bent. Dan hoorde je hoe verschillende accenten worden geplaatst. Wij gaan uit van het verbond. Je bent een kind van God door je doop. Petrus zei dat de belofte ook voor kinderen is.⁷

Zij starten meer bij de uitverkiezing. Je bent een kind van God als je uitverkoren weet. Paulus zei immers: 'zovelen als er door de Geest van God geleid worden, die zijn kinderen van God'.⁸

Beide is waar (zag ik achteraf in). Je bent kind van God door de belofte. Je blijft alleen kind van God door de wedergeboorte. Dat is het werk van de Heilige Geest die het hart van de mens gaat aanpakken. Daar ontstaat een worsteling. Daar worstelt de Geest met ons. Een kind van het verbond moet veranderd worden.

In de gereformeerde (bevindelijke) wereld is veel geschreven over een *orde van het heil*: hoe brengt God het eeuwige leven en zijn eeuwige rijkdom in een mensenleven? Het spreken over een orde of volgorde heeft als risico dat je gaat schematiseren. 'Het moet op die manier – dat is echte bekering!' Ja, maar als het nu bij mij heel anders gaat? Is het dan niet echt?!

Wilhelmus à Brakel laat zien dat je geen schema van de bekering moet maken. De Bijbel doet dat niet. De

3 Wilhelmus à Brakel, *Redelijke godsdienst*, hertaald door Jasper J. Stam MA, Uitgeverij De Banier, deel 1A, p. 845.

4 Johannes 17:4.

5 *Redelijke Godsdienst*, deel 1A, p. 320

6 Romeinen 5:8.

7 Handelingen 2:38-39.

8 Romeinen 8:14.

In de Dordtse Leeregels is het sterke van de leer en de warmte van de bevinding, het goede van de orthodox-gereformeerden en het mooie van de bevindelijk- gereformeerden prachtig naast elkaar gezet

wijze van wedergeboorte kan zeer verschillend zijn. À Brakel noemt allerlei mogelijkheden. Ik citeer er twee:

'Sommige mensen worden plotseling en in korte tijd overgebracht van de dood tot het leven – in een oogwenk, zogezegd. Denk hier aan Zacheüs⁹, de moordenaar aan het kruis¹⁰, de velen op de Pinksterdag¹¹ en de gevangenebewaarder in Filippi¹². Bij anderen gaat het veel minder snel.' (...)

*'Sommige mensen worden langzamerhand bekeerd. Droefheid, blijdschap, geloof, ongelooft, strijd, overwinning, vallen en opstaan wisselen elkaar daarbij voortdurend af. Dit is de meest voorkomende wijze waarop mensen bekeerd worden. God gaat deze weg met de meesten van de Zijnen.'*¹³

À Brakel sluit dit stuk af met de opmerking dat het niet gaat om de vraag hóé je wedergeboren bent, maar óf je wedergeboren bent.

Wanneer weet je of je bent wedergeboren?

*'De gelovigen vinden rust in de wetenschap en ervaring, dat zij door deze genade van God van harte geloven en hun Verlosser liefhebben.'*¹⁴

Dat is een zin uit de Dordtse Leeregels, het belijdenisgeschrift waarin het sterke van de leer en de warmte van de bevinding, het goede van de orthodox-gereformeerden en het mooie van de bevindelijk-gereformeerden prachtig naast elkaar is gezet.

3. Terug naar de eeuwigheid

De twee stromingen in de gereformeerde wereld – de orthodoxen en de bevindelijken – hebben elkaar altijd wel beïnvloed. Dat is goed. Want beide lijnen zijn in de Bijbel en ook in de

gereformeerde belijdenissen aan te wijzen. Ik noemde al het voorbeeld van de Dordtse Leeregels.

Mijn leermeester prof. dr. C. Trimp leerde ons hoe goed het was dat we in de beloften van de doop ons houvast vonden. Dat noemde hij de winst van de Vrijmaking. Maar het risico van dat accent was en is dat je alleen nog maar praat over doop en verbond en minder over geloof en wedergeboorte. Trimp heeft in het boek *Klank en Weerklank* geprobeerd – zou je kunnen zeggen – de orthodoxe en de bevindelijke vleugel van de gereformeerden te verbinden. Toen hij aan het sterfbed van een oude vriend – mijn vader – zat, las hij de tekst voor die zo typerend is voor bevindelijk gereformeerden: *'Want wij zijn vreemdelingen voor Uw aangezicht en bijwoners, zoals al onze vaders. Als een schaduw zijn onze dagen op de aarde (...)'* 1 Kron. 29:15 (HSV).

Jodocus van Lodenstein, een collega van Brakel, schreef een 'liefdeslied' dat de verdenking opriep dat de gereformeerde vroomheid zich uit de wereld terugtrekt:

*'Hoog, omhoog, het hart naar boven!
Hier beneden is het niet:
't Ware leven, lieven, loven,
Is maar, daar men Jezus ziet.'*

Ja, je ziet die wereldmijding wel bij bevindelijke gereformeerden, maar de Nadere Reformatie wilde oorspronkelijk juist heel het leven onder Gods Woord brengen. Dat gaf spanning. Dat schuurde. De wereld is hard. Er wordt gevloekt. Er wordt ruw geleefd. Dat doet een kind van God pijn. We zijn niet van de wereld ... en dat kunnen wij, orthodox-gereformeerden, weer van onze bevindelijke broeders en zusters leren.

Gereformeerden zijn pelgrims. Een bekeerd mens voelt zich niet thuis in deze wereld. Wie door God is gegrepen, is op weg naar Hem, de bron van eeuwige liefde, om Hem in de ontmoeting na dit leven eeuwig te loven en te bedanken. À Brakel leert ons in de *Redelijke Goddienst* – die mooie combinatie van gereformeerde leer en gereformeerd beleven – om het woord van Paulus in praktijk te brengen: *'Verblijdt u in de hoop'*.¹⁵

'Het is uiterst belangrijk om ons te oefenen in het overdenken van het eeuwige leven, in het zien op de hemelse heerlijkheid en in het verwachten van de voor ons weggelegde erfenis. Laat dus door het geloof onze wandel 'in de hemelen zijn',¹⁶ en laten we bedenken hoe heerlijk de Heere Jezus zich daar vertoont, hoe de

*engelen zich voor Hem neerbuigen en hoe vriendelijk Christus met alle gezaligden omgaat. Ja, bedenk dat de gezaligden ongehinderd de gemeenschap met God beleven, Zijn liefde op volmaakte wijze smaken, in een heerlijk licht wandelen en met ongekende blijdschap vervuld zijn (...)*¹⁷

Bij God is het allemaal begonnen. En naar God gaat alles weer terug. Niet buiten deze wereld om, maar dwars door deze wereld heen. Daarin gaan we achter Hem aan die er dwars door ging, achter de Heiland aan door de wereld naar Huis. Gereformeerd denken doet hoopvol leven!

Uitleiding

Is het een goed idee om bijvoorbeeld de *Redelijke Godsdienst* te gaan lezen? Zeker, dat kan je geloofsleven verrijken. Het doet je goed over gereformeerde bevinding te lezen, net zo gezond als het is om Luther te lezen over het 'Christus alleen', zonder al onze bevindingen. Maar net zo goed als je het als gereformeerde niet overal met Luther eens bent,¹⁸ zijn er ook bij À Brakel wel zaken die wij anders zouden zeggen. Ik noem er twee.

**Wie door God is gegrepen, is op
weg naar Hem, de bron van
eeuwige liefde, om Hem in de
ontmoeting na dit leven eeuwig
te loven en te bedanken**

Het eerste is geloof. Bij À Brakel zie je, zoals vaker in de Nadere Reformatie, de neiging om over de zekerheid van het geloof op een indirecte manier te spreken. Het gaat dan over kenmerken, de dingen in je eigen leven die je mag zien als tekenen van genade.¹⁹ Er is wat minder aandacht voor de directe weg, namelijk naar Christus toe. Maar als hij onbekeerden aanspreekt, wijst hij weer vol op Christus.²⁰ Dat is mooi.

Het tweede is verbond en kerk. De *Redelijke godsdienst* is een behandeling van het verbond. Maar het verbond is volgens Brakel alleen opgericht met de uitverkorenen. Ook de kerk bestaat uit uitverkorenen. Daarmee is te weinig ruimte voor de geschiedenis van het verbond, waar ook Ezaus zijn die blijken geen kind van God te zijn. Zijn waarschuwing om de kerk niet te snel te verlaten moet ons bij de les houden.²¹

Met deze twee waarschuwingslampjes aan valt er veel te leren en te genieten van Wilhelmus à Brakel, gereformeerd predikant uit de Nadere Reformatie, die door Gods genade velen leerde wat genade is en hoe het voelt. ■

9 Zie Lukas 19:1-10.

10 Zie Lukas 23:39-43.

11 Zie Handelingen 2:37.

12 Zie Handelingen 16:27-31.

13 *Redelijke Godsdienst*, deel IB, p. 82-84.

14 Dordtse Leeregels, hoofdstuk 3-4, paragraaf 13.

15 Romeinen 12:12.

16 Filippenzen 3:20.

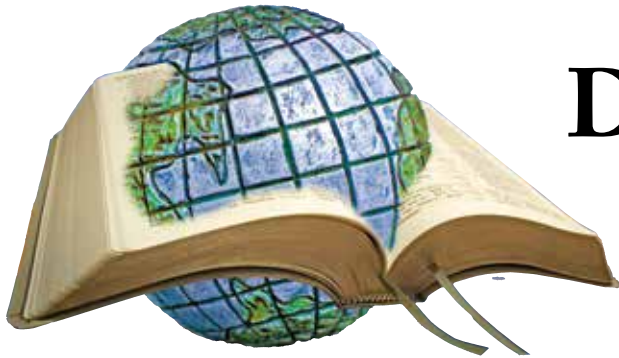
17 *Redelijke Godsdienst*, deel IIB, p. 548-549.

18 Lees bijvoorbeeld Zondag 18 tegen de lutherse avondmaalsleer.

19 Daar is op zich niks mis mee. De Dordtse Leeregels (I,12) doen dat ook, maar die wijzen ook op Gods beloften (V,10). Dat geeft echt houvast.

20 Er was een stroming die vond dat iemand eerst goed aan 'zelfverloochening' moest doen en daarna pas Christus aan kon nemen. À Brakel gaat tegen dat Labadisme in omdat zij 'de zielen van Christus afhouden'; hij brengt onbekeerden direct tot Christus.

21 *Redelijke godsdienst*, deel IA, hertaald door Jasper J. Stam MA met een inleiding door W. van Vlastuin o.a. over De kerk als zichtbare gestalte van het verbond., p. 28-32.

De ongerijmde oorlog

Als u een stad langdurig moet belegeren, mag u haar boomgaarden niet vernietigen. (...) is een boom soms een mens, dat u tegen hem moet strijden?

(Deut. 20:19)

De Israëlieten (...) gooiden de vruchtbare akkers vol met stenen, stopten alle waterbronnen dicht en velden elke vruchtboom.'

(2 Kon. 3:24,25)

De Bijbel is geen handboek voor politicologie of polemologie. Maar beide bovenstaande citaten tonen wel aan dat de Schrift allerminst zwijgt over het vraagstuk van oorlog en vrede. Voor overheden wordt geen absoluut pacifisme geleerd, terwijl tegelijk een vernietigingsoorlog wordt verboden. Tast de levensmogelijkheden van de vijand niet onnodig aan.

Oorlogen zijn wel ongerijmd in die zin dat ze niet tot de shalom in het paradijs behoorden en dat zwaarden straks tot ploegscharen zullen zijn omgesmeed (Jes. 2:4). Maar in alle eeuwen tussen de eerste zonde en de terugkomst van Hem die kwaad en dood overwon, zullen er steeds oorlogen zijn. Alle culturele verscheidenheid ten spijt zullen individuele personen en staten naar geweld blijven grijpen, bloed vergieten in de overtuiging dat op die manier winst valt te behalen.

Bloed is in de Bijbel de bron waarin zich het leven van mens en dier bevindt. Wie anders dan God als Schepper zou er dan zeggenschap over hebben? Niemand! Vandaar dat er een zesde gebod kwam ter bescherming van menselijk leven. De mens is geschapen naar het beeld van God. Daarin is hij uniek en bedoeld om Hem en de medemens lief te hebben. 'U zult niet *ratsach*' staat er in het oorspronkelijke Hebreeuws: u mag niet onrechtmatig doden. Sommige Engelse

vertalingen van Exodus 20:13 schrijven dan ook: 'You shall not murder'.

Pacifisme

De nog niet eens zo lang voorbijge 20^e eeuw was naar men zegt de bloedigste uit de hele wereldgeschiedenis. Tijdens 130 oorlogen zouden er 120 miljoen mensen zijn gedood, meer dan in alle oorlogen voor 1900 samen. Het is goed het lijden te verpersoonlijken om de verschrikking van de met bloed doordrenkte slagvelden enigszins tot je te kunnen laten doordringen. Zoals een gids in voormalig doorgangskamp Westerbork zei: 'Zeg nooit meer dat de nazi's zes miljoen Joden hebben vermoord. Zeg: zes miljoen keer hebben de nazi's een Jood vermoord.'

Praat inderdaad zo min mogelijk in abstracte termen over oorlog. Kijk naar de ogen van door oorlogsgeweld geteisterde kinderen en je hart breekt. Kinderen horen te huppelen. Ze hebben part noch deel aan welke oorzaak van een oorlog ook. Altijd zijn zij de meest onschuldigen.

Door zo'n verpersoonlijking wordt extra duidelijk waarom oorlogen alleen gerechtvaardigd zijn als ze ten doel hebben mensenlevens te beschermen. Die bescherming kan de eigen burgers betreffen, maar kan ook via humanitaire militaire interventie elders volkenmoord voorkomen.

Maar strijdt dit niet met de manier waarop Paulus ons oproept met vijan-

den om te gaan? Als je vijand honger heeft, geef hem te eten. En als ons persoonlijk onrecht wordt aangedaan? Dan nog mogen wij geen vergelding zoeken. God zelf zal vergelden, staat in het slot van Romeinen 12. Intussen wordt dat slot wel aangevuld in het begin van het volgende hoofdstuk. Daar blijkt dat de overheid wordt aangesteld in dienst van God en de plicht krijgt het kwade te bestraffen. Overheden hebben als erkend gezag de taak Gods woede over agressie uit te voeren te brengen.

Sommige christenen zijn absolute pacifisten. Van hen mag worden gevraagd zich de mogelijke consequenties in te denken van het in praktijk brengen van hun overtuiging. West-Europa zou in de greep zijn geraakt van nationaalsocialistische of sovjet-communistische tirannie. Israël zou van de kaart zijn geveegd, Oekraïne als zelfstandige staat opgehouden hebben te bestaan. Geweldloos verzet dan? Laat niemand zich voor de gek houden. Het is een illusie te geloven dat meedogenloze regimes daardoor worden tegengehouden. En daarom: zijn zij die ook alle defensief geweld afwijzen bereid het immense offer te brengen van misschien generaties-lange onderworpenheid aan fysieke en geestelijke terreur?

Niet moorden

Vanzelfsprekend geldt het verbod van *ratsach* ook wanneer een verdedigingsoorlog wordt gevoerd. Daarvan getuigt het twintigste hoofdstuk van Deuteronomium. Ook tegenover vijanden moet er respect voor het door God gegeven leven zijn. Begin maar eens met het aanbieden van vredesvoorwaarden, staat er. En als die tegenstander dan toch in de aanval gaat? Hak er dan niet op los. Voer geen strategie van de verschroeide aarde, alsof alles maar geoorloofd is om de vijand schade toe te brengen. Ook na zijn nederlaag

moet de ander nog kunnen voortbestaan.

We bevinden ons hier in de sfeer van wat christelijke denkers als Augustinus en Thomas van Aquino over een rechtvaardige oorlog zeiden. Tijdens een gewapende strijd voor een rechtvaardige zaak moet onderscheid worden gemaakt tussen militaire doelen en burgers. Mede met het oog daarop zijn na de Tweede Wereldoorlog de Geneefse Conventies over humanitair oorlogsrecht opgesteld. Schenders moeten worden berecht. Indien enigszins mogelijk dient de immuniteit van burgers te worden gerespecteerd.

Gebeurde dit tijdens het geallieerde verzet in de Tweede Wereldoorlog? Men schat dat bij bombardementen op Hamburg (1943) en Dresden (1945) 135.000 burgers omkwamen en bij de atoombommen op de Japanse steden Hiroshima en Nagasaki uiteindelijk circa 250.000. Was president Truman die de opdracht gaf atoombommen op Japanse steden te gooien dan een bloeddorstig mens? Nee. Maar in de harde praktijk van de oorlog zag hij geen andere weg meer dan een keuze uit twee kwaden.

Militaire adviseurs zeiden hem dat bij een Amerikaanse invasie van Japan als die in Normandië wel eens een miljoen slachtoffers konden vallen. Zeker, anderen meenden later dat Tokio destijds toch al op het punt van overgave stond. Maar Truman zag een andere werkelijkheid. In de circa 4500 aanvallen van geïndoctrineerde kamikaze(zelfmoord)piloten ervoer hij onbuigzaam Japans fanatisme. Elk eiland zou tot de laatste man worden verdedigd.

Discussies over het al dan niet (on)vermijdelijke van Trumans beslissing zullen wel altijd voortduren. Net zoals die over

het al dan niet ethisch toelaatbare van Israëliëse beschietingen van terroristen van Hezbollah die zich bewust in een wooncomplex schuilhouden.

Kernwapens

Vanwege de bescherming van burgers is vandaag de dag niet alleen het gebruik van biologische en chemische wapens onder alle omstandigheden verboden, maar ook de ontwikkeling, productie en het in voorraad hebben ervan. Dat geldt niet voor kernwapens, hoewel de mens met die wapens als het ware een eschatologisch tijdperk over zich heeft afgeroepen. Hij kan er zichzelf mee vernietigen ...

Soms wordt tegengeworpen dat naast de zware massavernietigingsbommen van bv. 200 megaton (d.i. 200.000 kiloton TNT; Hiroshima was 20 kiloton) er nu ook op militaire objecten gerichte 'kleine' kernwapens van vijf kiloton bestaan. Maar wie garandeert dat na een eerste gebruik geen nucleaire escalatie plaatsvindt, met massale aantallen burgerdoden? Het streven naar een evenwichtig tot stand te komen verbod blijft dringend nodig. Met natuurlijk geloofwaardige strafmaatregelen indien men zich niet aan de afspraken houdt.

Intussen had president Obama gelijk toen hij zei dat 'wij helaas niet elk spoor van onrecht uit de wereld kunnen uitbannen'. Soms weegt het vooruitzicht van nog meer verlies aan mensenlevens zo zwaar dat men zich erbij moet neerleggen dat begaan onrecht deels blijft voortbestaan. Zo'n pijnlijk compromis vloeit voort uit de door zonde gebroken staat van de internationale samenleving. De hemel is nog niet op aarde gekomen. ■

**‘Stel ons, uw dienaren,
in staat om vrijmoedig
uw boodschap te
verkondigen.’**

**‘Toen ze hun gebed
beëindigd hadden,
begon de plaats waar
ze bijeen waren te
beven, en allen werden
vervuld van de heilige
Geest en verkondigden
de boodschap van God
vrijmoedig.’**

Verhoord gemeentegelbed uit Jeruzalem

Over de gemeente van Jeruzalem vertelt het boek Handelingen dat men zich eendrachtig wijdde aan het gebed (Hand. 1:14; 2:42-47; verg. 5:12). Er zullen in de vroege kerk heel wat gebeden uitgesproken zijn, maar het Nieuwe Testament geeft nergens de tekst van zo'n gebed. Behalve in Handelingen 4, het gezamenlijke gebed van onze moederkerk in Jeruzalem. Ze verhieven eendrachtig hun stem tot God, staat er letterlijk. Hoe moeten we ons dat voorstellen? Het lijkt onwaarschijnlijk dat alle leerlingen spontaan precies dezelfde woorden gebruikten. Misschien is een van hen voorgegaan in gebed, zoals wij dat tijdens kerkdiensten gewend zijn; of misschien geeft Lucas, die het boek Handelingen geschreven heeft, als het ware de grootste gemene deler van verschillende gebeden die vanuit de gemeente werden opgezonden. In ieder geval gaat het om een uniek gemeentegelbed. Wat was de aanleiding daartoe?

Eigen mensen

Het begon toen Petrus en Johannes volgens hun gewoonte naar de tempel gingen voor het middaggebed. Daar troffen ze een man aan die al sinds zijn geboorte verlamd was. Hij lag te bedelen bij de Schone Poort. Toen hij de twee apostelen om wat kleingeld vroeg, zei Petrus: 'Zilver of goud heb ik niet, maar wat ik wel heb, geef ik u: in de naam van Jezus Christus van Nazaret: sta op en loop!' (Hand. 3:6). De genezen

man was vervolgens niet meer bij Petrus en Johannes weg te slaan.

Dit alles wekte bij de andere tempelbezoekers veel verbazing. Petrus legde uit dat deze genezing verricht was in de naam van Jezus, de door God gezonden Messias. Daarop waren beide apostelen gearresteerd door de tempelwacht en voorgeleid aan het Sanhedrin. Na verhoor besloot men Petrus en Johannes te laten gaan, maar onder serieuze bedreigingen. Zij mochten de naam van Jezus op geen enkele manier meer gebruiken en het volk niet meer over Hem onderrichten.

Petrus en Johannes keerden terug naar 'de eigen mensen', letterlijk vertaald (Hand. 4:23). Daar deden ze verslag van wat hun was overkomen. De tekst laat in het midden bij wie en waar. Er is geen reden het gezelschap te beperken tot de apostelkring. Ook een voltallige gemeentevergadering in de tempel ligt niet erg voor de hand. Waarschijnlijk is met 'eigen kring' een bepaald deel van de Jeruzalemse gemeente bedoeld, een samenkomst bij iemand aan huis (zoals in Hand. 12:12).

Heerser en dienaar

Dan gaan ze samen bidden. Eendrachtig wordt God aangeroepen als 'Heerser' (Grieks: *despotès*; verg. Luc. 2:29). Immers, aan de Allerhoogste is iedereen absolute gehoorzaamheid verschuldigd. Zijn autoriteit gaat zowel die van het Sanhedrin als die van de Romeinse

keizer te boven. Maar in Jeruzalem ziet men Psalm 2 in vervulling gaan: mensen spannen samen tegen Jezus, die door de HEER is gezalfd met de Heilige Geest om in zijn dienst te staan. Niet Petrus en Johannes waren het doelwit van het Sanhedrin, maar Jezus. Zoals Hij zelf later vanuit de hemel tegen een christenvervolger zegt: 'Saul, Saul, waarom vervolg je Mij?' (Hand. 9:4).

Psalm 2 begint met het woeden van de volken en het rumoer van de naties tegen God en zijn gezalfde. Koningen komen in verzet, heersers spannen samen. Daarmee zijn natuurlijk de heidenvolken en hun leiders bedoeld. Maar in Handelingen komt het verzet van het Sanhedrin. Bovendien waren niet alleen de Romeinen maar ook de Joodse autoriteiten verantwoordelijk voor de dood van Jezus. Daarom wordt de tegenstand uit Psalm 2 in het Jeruzalemse gemeentegelbed over twee groepen verdeeld, namelijk de niet-Joodse 'volken' en de 'volksstammen' van Israël. Pontius Pilatus, de Romeinse gouverneur, vertegenwoordigt de volken en koning Herodes staat model voor Israël. Opmerkelijk genoeg vermeldt juist Lucas in zijn evangelie: 'Op die dag werden Herodes en Pilatus vrienden, terwijl ze altijd elkaars vijanden waren geweest' (Luc. 23:12). Joden en heidenen vormen één front tegen de HEER en zijn gezalfde. Die gezalfde wordt, in de lijn van David, door de gemeente betiteld als: 'uw heilige dienaar'. Jezus is Gods dienaar uit Jesaja, de belichaming en vervulling van het volk Israël (Mat. 12:17,18). God had Hem aangesteld om zijn plan tot

uitvoering te brengen. Een dienaar aan wie God de hoogste eer heeft bewezen door Hem te laten opstaan uit de dood en in de hemel op te nemen, zo had Petrus tegenover het Sanhedrin betoogd (Hand. 3:13,26). De apostel zinspeelde op Jesaja 52:13: 'Ja, mijn dienaar zal slagen, hij zal groots zijn en hoogverheven'. Het dienstwerk van Jezus is geslaagd en royaal beloond. Daarom verdient Hij erkenning, geen verzet. En dan vragen de leerlingen niet om bestraffing of vernietiging van hun vijanden. Dat hadden ze kunnen doen met een beroep op het vervolg van Psalm 2. Ook om goddelijke bescherming smeken ze niet. Ze bidden allereerst: 'HEER, sla ook nu acht op hun dreigementen'. Laat God, zoals altijd, het gedrag van zijn tegenstanders nauwlettend in de gaten houden. Als Hij meekijkt, loopt het nooit uit de hand. Uiteindelijk kunnen de tegenstanders niets anders doen dan wat God bepaald heeft. Dit gezegd hebbende, vragen ze om vrijmoedigheid: de vrijheid om het Woord te blijven verkondigen, ondanks alle dreigementen. Vrijheid van meningsuiting (Grieks: *parrhèsia*; verg. Hand. 4:13-14) is een politiek getinte uitdrukking, verbonden met de democratie in Athene. Iedere burger had in de volksvergadering vrijheid van spreken. Het boek Handelingen eindigt dan ook veelbetekenend op het moment dat Paulus in Rome Gods koninkrijk verkondigt 'met volle vrijmoedigheid'. Daarnaast vraagt de Jeruzalemse gemeente ondersteuning van hun getuigenis door 'eigenhandig' optreden van God, zodat er meer wondertekens gebeuren in Jezus' naam.

Aardbeving als gebedsverhoring

Na dit gemeentegerbed doet zich op de plek waar men bijeen was plotse-ling een aardschok voor. Blijkbaar zijn hemel en aarde erdoor in beweging

gebracht. Een aardbeving duidt in de Bijbel vaak op een theofanie, zoals bij Gods verschijning op de Sinai (Ex. 20:18-21; Hebr. 12:18-21). Wanneer de HEER tevoorschijn komt, raakt alles in opschudding. Verderop in Handelingen lezen we dat zich in Filippi een hevige aardschok voordeed, toen Paulus en Silas in de gevangenis aan het bidden waren (Hand. 16:26). Ook in Jeruzalem vindt een aardbeving plaats, ten teken dat God het gemeentegerbed verhoort. Niet door zelf te verschijnen, maar door alle bidders te vervullen met de Heilige Geest, die ook Psalm 2 geïnspireerd had (toen Petrus het Sanhedrin toesprak, was hij al vol van de Geest: Hand. 4:8). Zo wordt het Jeruzalemse gemeentegerbed gevolgd door een manifestatie van Gods aanwezigheid. Net zoals op de pinksterdag, toen signalen van wind en vuur de uitstorting van de Geest begeleidden. Destijds was het gevolg dat de leerlingen in allerlei talen gingen spreken over Gods grote daden. Nu gebeurt weer zo iets: met vrijmoedigheid verkondigen ze het Woord, zonder zich te laten intimideren door het Sanhedrin. Eerst waren het alleen Petrus en Johannes die de naam van Jezus met ere noemden, op dit moment komt de hele gemeente aan het woord. Over wonder-tekens lezen we hier nog niets, dat komt in Handelingen 5:12-16: 'De apostelen verrichtten vele tekenen en wonderen onder het volk'.

Voorbeeldgebed

In minstens vijf opzichten is dit verhoorde gemeentegerbed uit Jeruzalem een voorbeeld, waarvan wij kunnen leren als het gaat om 'een gebed dat God aange-naam is en door Hem verhoord wordt' (*Heidelbergse Catechismus*, zondag 45, vraag 117).

1. Petrus en Johannes delen hun moei-tevulle ervaring met de gemeente, om eendrachtig de HEER te kunnen aanroepen in gebed. Discriminatie

en vervolging van christenen is een gezamenlijk probleem waarbij we God te hulp mogen roepen.

2. Alvorens iets te vragen, prijzen de leerlingen in hun gebed de Schepper van hemel en aarde. Het heelal staat onder zijn gezag. De hoogste Heer-ser is onder alle omstandigheden eerbied en lofprijzing waard.
3. Het gebed komt op uit de Schrift, waarin de Heilige Geest gesproken heeft. Psalm 2 wordt toegepast in de actualiteit. Het psalmboek bevat tal van gebeden waarbij we kunnen aansluiten om de goede woorden te vinden.
4. De moeite wordt in een breder kader geplaatst. Intimidatie van Petrus en Johannes, om hun dienstwerk te belemmeren, betekent ten diepste verzet tegen de HEER en zijn gezalf-de. Zulk verzet is ernstiger dan onze persoonlijke situatie.
5. Men vraagt om vrijmoedigheid bij de verkondiging van het Woord. Als gemeente van Jezus Christus staan wij evengoed in Gods dienst, zodat ook wij de vrijheid mogen nemen om het evangelie door te geven.

Zwijgen is geen optie

Vandaag de dag kan het verleidelijk zijn om je geloof te verbergen, zeker als je je bedreigd of geïntimideerd voelt. Maar zwijgen over Jezus is geen optie. Juist door ons vrijmoedige getuigenis kan de kerk groeien, desnoods tegen de verdrukking in. Het is een bekende wetmatigheid: hoe meer de autoriteiten proberen christenen de mond te snoeren, hoe meer het Woord zich verspreidt. Onderschat de kracht van het (gemeen-te)gebed niet. Het kan hemel en aarde bewegen. Vervuld met de Geest krijgen we genoeg moed om Jezus vrijuit ter sprake te brengen. Laten we eendrach-tig bidden om vrijmoedigheid voor alle christenen in de wereld, inclusief onszelf. ■

AMAZING GRACE OP ZONDAG 2 JULI

**Eindelijk was
er een kerk die
de zendingstaak
verstond**

- 1 A.N. Paasman, *Reinhart: Nederlandse literatuur en slavernij ten tijde van de Verlichting*, Leiden 1984.
- 2 Ds. A. Brummelkamp in *De Bazuin*, 24 april 1863.
- 3 Meerdere dominees spraken zich tegen de slavernij uit, o.m. Voetius en Smytegelt in de 16e en 17e eeuw.
- 4 'Het is een schandvlek voor Nederland dat er binnen en buiten de kerk zo weinig tegen de wantoestanden en misdaden van de slavernij is geageerd', Jan Jongeneel, em. hoogleraar missiologie in: *Tussenruimte, tijdschrift voor interculturele theologie*, mei 2013.

Het bisdom Haarlem-Amsterdam roept op om *Keti Koti* te vieren door *Amazing Grace* te zingen op dat feest. Bisschop Jan Hendriks staat in zijn oproep stil bij de houding van zijn kerk in de slavernij. Kerkvaders hadden deze praktijk min of meer geaccepteerd. Augustinus was fel tegen. In 873 riep de paus op om de slavernij te beëindigen 'uit liefde voor Christus'. Meerdere pausen volgden. Niet alle bisdommen gaan nu mee in de oproep vanuit Haarlem. Het bisdom Roermond zegt eerlijk: de meeste parochianen in Limburg kennen de term *Keti Koti* niet eens.

Ik denk terug aan een langvervlogen catechisatie-ervaring. We hadden het over onze houding tegenover de vreemdeling. Het woord 'negers' viel, die vervloekte afstammelingen van Cham, toch ...?! De volgende catechisatie was zo'n 'neger' onze gast. Een mooie vertegenwoordiger van 'het rijzige volk met de glanzende huid'(Jes. 18:7). Hij werd vol verbazing aanschouwd. Sommigen vroegen of ze hem mochten aanraken. Dit kwam in de krant. En een docent van de Amsterdamse universiteit nodigde me als gast bij zijn college over 'Nederlandse literatuur in de tijd van de slavernij'! Ik bleek zijn beeldmateriaal te zijn: kijk, het vuile gedachtegoed-van-toen vind je nog altijd in bepaalde dorpskerken ...

Op 18 mei 1863 worden twee zendingelingen – Cornelis de Best en Berend Veenstra – in Den Helder uitgezwaaid door twee dominees: A. Brummelkamp en H. de Cock, docenten in Kampen. Die vormen sinds 1860 de zendingcommissie

van de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerken. De zendingelingen waren juist begonnen aan de studie en wilden naar Afrika, maar de zendingcommissie besloot dat het Suriname moest worden. En zo gauw mogelijk, want '... laten we de per 1 juli 1863 vrij te komen slaven toeroepen, dat slechts hij, *wien de Zoon zal hebben vrijgemaakt waarlijk vrij zal zijn*'.² Na een jaar hadden ze nog geen slaaf ontmoet. Pas tien jaar later zijn de slaven echt vrij ...

Een ontroerende onbezonnen actie: in een tijd van 'genootschappelijke' zending was er eindelijk een kerk die de zendingstaak verstond. En waar toen vooral in gezelschappen de afschaffing van de slavernij werd bepleit was het nu een dienaar-van-de-kerken³ die schreef: *Denkt aan uwe negers, wier bloed en tranen gij hebt gedronken, o Nederlandse Christenen!* Hij zag het als een acute roeping van God om '... *mensen die tot dusverre geene mensen gerekend werden noch als mensen opgevoed - te zeggen, dat zij mensen zijn, dat er heil is voor hen in Jezus' bloed*'. Dus, laten we tot hen '... *af dalen*'.

Laten wij op zondag 2 juli zingen, in nederigheid en met schuldbesef⁴: *Genade, zo oneindig groot, dat ik, die 't niet verdien, het leven vond, want ik was dood en blind, maar nu kan 'k zien.* ■

Gods Woord naar Gods volk brengen

Een interview met Reuben Bredenhof

Afgelopen zomer benoemde de synode van de Canadian & American Reformed Churches ds. R. Bredenhof als docent 'Ministry and Mission'. Hij volgt Arjan de Visser op, die in 2023 met emeritaat hoopt te gaan.

Ds. Bredenhof was tot voor kort predikant van de Free Reformed Church of Mount Nasura in Australië. Hij is de auteur van het boek 'Weak Pastor, Strong Christ' waarin hij analyseert hoe Paulus in 2 Korintiërs spreekt over het ambtswerk.

Onze historische band met de Canadese en Australische kerken is sterk: ze zijn allebei ontstaan door emigratie van GKv-leden. Genoeg redenen om ds. Bredenhof en zijn visie op het predikantswerk beter te leren kennen. Ik sprak hem op 20 oktober 2022, toen hij nog predikant was in Australië.

Kennismaken

Kun je iets over jezelf en je familie vertellen?

‘Ik ben geboren en getogen in Vancouver, British Columbia, aan de westkust van Canada. Mijn ouders hadden daar een boerderij. Ik wilde predikant worden en ging studeren, eerst aan de universiteiten in British Columbia en Ontario, en daarna aan het Canadian Reformed Theological Seminary¹, waar ik volgend jaar les ga geven. In die tijd ontmoette ik Rebecca, en in 2001 zijn we getrouwd.

In 2004 werd ik predikant in de provincie Alberta. Na vijf jaar werd ik geroepen naar een kerk in London (in Ontario) die ik vijfentwintig jaar heb gediend. Vervolgens mocht ik zevenentwintig jaar de gemeente hier in Mount Nasura in West-Australië dienen.

Toen ik in mijn eerste gemeente stond schreef ik voor een masterstudie Nieuwe Testament een scriptie over 2 Korintiërs en Paulus’ relatie met de Korintiërs. Dat leidde jaren later tot het boek *Weak Pastor, Strong Christ*. Na de master studeerde ik aan de St. Mary’s University in Londen (in het Verenigd Koninkrijk). God heeft ook die studie gezegend. Ik heb een dissertatie geschreven over de gelijkenis van Lazarus en de rijke man, in Lukas 16.²

De Heer heeft mijn vrouw en mij gezegend met vier dochters, nu allemaal tieners, Abigail, Kyra, Sasha en Tori.’

Hoe was het om van Canada naar Australië te verhuizen?

‘Het was voor ons gezin een prachtige ervaring. Australië is op veel vlakken vergelijkbaar met Canada: het zijn allebei voormalige Britse kolonies en ze hebben dezelfde taal. Toch was het een avontuur, want er is wel cultuurverschil. Veel

dingen zijn uniek voor Australië. We moesten wennen aan andere woorden, manieren van denken en tradities. Canada voelt meer Amerikaans, hier voelt het Britser. We hebben veel door het land gereisd en mooie stukken van Gods schepping gezien.’

Hoe gaat het met de kerken in Australië? De FRCA is een klein kerkverband.

‘Het gaat goed. We hebben zestien gemeentes en zo rond de 5000 leden. Maar de kerken groeien langzaam, vooral van binnenuit. En we zijn gezegend met goede onderlinge gemeenschap.

Wel zijn we duidelijk een immigrantengemeenschap – nog aan het ontdekken wat onze plek is in de omringende cultuur. De identiteit van een immigrantencultuur creëert gemakkelijk barrières; niet zozeer vijandigheid maar een soort argwaan naar buiten. Langzaamaan leren we als kerken nu functioneren met oog voor de mensen om ons heen, om de hoop die wij hebben met anderen te delen.’

Docent van ‘Ministry & Mission’

Je toekomstige roeping is om ambtswerk en missiologie te doceren. Hoort het bij de missie van de kerk om open te zijn naar de mensen om ons heen en het evangelie met hen te delen? En hoe moeten we dat dan doen?

‘We hebben een grote verwachting om met de mensen te delen: de rijkdom van het evangelie, van het gereformeerde geloof. Dat is niet exclusief de taak van de zending. Het begint in de lokale kerk, of eigenlijk: bij gelovigen die op de plek waar God hen neerzet en in de relaties die de Heer hun geeft, spreken over onze hoop in de Heer Jezus. De cultuur in Australië is seculier, net als die van jullie. Veel niet-religieuze mensen erkennen niet dat ze God nodig hebben, voelen geen behoefte aan een goddelijke aanwezigheid in hun leven. Maar mensen hebben een redder nodig! De uitdaging is om seculiere mensen te ontmoeten, te ontdekken wat zij geloven en waarom ze van dat geloof houden. Het seculiere geloof dat iedereen tot op zekere hoogte belijdt moet als het ware uitgepakt worden.

De kerk kan predikanten in de opleiding leren om tegen de cultuur in te gaan en het evangelie te brengen op een wijze en relevante manier. Dat behoort tot de profetische roeping van de kerk, overal waar God ons heeft neergezet.’

¹ De predikantenopleiding van de CanRC.

² R. Bredenhof, *Failure and Prospect. Lazarus and the Rich Man (Luke 16:19-31) in the Context of Luke-Acts*, t&t clark, London, 2019.

Wat bedoel je met ‘tegen de cultuur ingaan’ en hoe doe je dat?

‘Het is makkelijker om het te zeggen dan om het te doen. Je moet in ieder geval de omringende cultuur begrijpen. Die verandert voortdurend, maar de tijd waarin wij leven wordt gedefinieerd door een paar kernovertuigingen, zoals ‘liefde is liefde’ en ‘black lives matter’. Rebecca McLaughlin beschrijft in haar boek *The Secular Creed* hoe ze een soort seculiere geloofsbelijdenis vormen. In onze Australische cultuur nemen mensen ze gewoon zonder nadenken van anderen over.

Als je begrijpt wat die seculiere belijdenis is, kun je laten zien waar het evangelie de menselijke behoefte raakt op een manier zoals menselijke filosofie het niet kan.

Je moet dus luisteren naar de mensen om je heen. Je buren leren kennen: wat ze eigenlijk geloven over de wereld en

het leven, en dan zachtmoedig aanwijzen waar hun overtuigingen geen waarheid bevatten, waar ze niet samenhangend zijn en waar ze eigenlijk geen hulp bieden die enige betekenis heeft.’

Hoe hoop jij als docent je studenten op die taak voor te bereiden?

‘In mijn voorbereidingen op het doceren heb ik natuurlijk op dit soort vragen gereflecteerd. Maar ik moet ook nog veel leren. Ik heb nog van januari tot september tijd om me te verdiepen in een aantal van de vakken die ik ga onderwijzen. Missie is er één van.’

Meer algemeen: wat hoop je te bereiken, wat zou je willen dat de studenten leren?

‘Ik zou het prachtig vinden jongere – of wat oudere – mannen toe te rusten om het Woord van God op te pakken en dan trouwe leraren en predikers van dat Woord te zijn. In lokale gemeentes, in prediking, catechisatie, pastoraat en lesgeven, of in een zendingscontext, waar een aantal van de fundamentele vaardigheden hetzelfde is. Ik hoop hun te leren dat te doen op een relevante en pastorale manier, die laat zien dat het Woord hen gevormd en veranderd heeft. Het ultieme stuk gereedschap dat de prediker nodig heeft is steeds het Woord van God, het evangelie van Jezus Christus. Ik hoop dan ook dat ze helemaal mannen van het Woord zijn, in kennis, maar ook in deugd. Ik kan als docent niet iemands hart veranderen, maar ik kan wel benadrukken hoe belangrijk het is om het Woord te leven.’

De uitdrukking ‘het Woord van God’ komt steeds terug in wat je zegt. Is dat hoe je een predikant zou definiëren, als boodschapper van Gods boodschap?

‘Ja, dat is een goede manier om het te zeggen. Vroeger werd een predikant ‘dienaar van het goddelijk Woord en de sacramenten’ genoemd. Dat gebeurt niet meer zoveel, het klinkt misschien ouderwets. Maar dat is een predikant wel, vanuit bijbels perspectief. Paulus noemt zichzelf de ambassadeur van Jezus Christus die Gods Woord naar zondige mensen brengt, en de dienaar van het Woord. Hij doet al zijn werk om mensen te dienen, maar ook om het Woord te dienen, opdat het bekend wordt.’

*In Nederland is er een sterke focus op praktische theologie, met empirisch onderzoek (= onderzoek naar de geloofspraktijk). Pas daarna wordt gekeken naar de normatieve taak van de bijbelse theologie. Het handboek dat gebruikt wordt aan de universiteit van de GKv, *Practical Theology* van Richard Osmer leert dat zo. Ben jij van plan empirisch onderzoek in te zetten, en zo ja hoe? Hoe beschouw je de verhouding tussen empirisch onderzoek en bijbelse theologie?*

‘Ds. Bredenhof kent Osmer’s boek niet, maar deelt wel enkele gedachten over de verhouding tussen het dagelijks leven van de gemeente en de bijbelse boodschap. ‘Tot op zekere hoogte wordt de boodschap van de prediker gevormd door wat zich afspeelt. Gevormd is eigenlijk een te sterk woord, maar de predikant moet weten wat er gebeurt en wat er leeft onder de mensen. Welke culturele waarden komen ze dagelijks tegen? Welke verleidingen moeten ze het hoofd bieden? Hoe is de dynamiek in het gezin? Een predikant moet z’n voelsprietten uitsteken. In Australië en Canada zeggen ze dan: ‘Oh, hij luistert echt!’ Maar dat is geen empirisch onderzoek, meer een anekdotisch verzamelen van feiten. Als predikant probeer ik altijd te luisteren naar mijn ouderlingen. Zij leggen meer bezoeken in de gemeente af dan ik. Zij horen dingen over de uitdagingen van technologie, van de homorechtenbeweging, over de impact van wereldgelijkvormigheid. Een dominee, een catecheet, een herder moet op die dingen reageren. Maar of het voorop gaat... Dat zou

“Dienaar van het
goddelijk Woord en
de sacramenten” ...
Het klinkt misschien
ouderwets. **Maar
dat is een
predikant wel,
vanuit bijbels
perspectief**

voor mij, hoe zal ik het zeggen, achterstevoren zijn. Maar ik lees er graag meer over.’

Je gaat predikanten opleiden... Wat worden de grootste uitdagingen in hun ambt?

‘Er zijn veel uitdagingen, ook al is het een voorrecht en een grote vreugde om predikant te zijn. Op persoonlijk vlak zijn de geestelijke verleidingen vaak een reële last. Ik denk dat trots een grote verleiding is voor elke man die leiding geeft of een publieke functie heeft, of voor iemand die geprezen wordt vanwege zijn werk. Als mensen voor antwoorden en bemoediging altijd naar de predikant kijken, kan hij opgeblazen worden over wat hij zou kunnen bereiken – omdat mensen op hem bouwen. Ik heb in mijn predikantschap vaak moeten nadenken over hoe ik vernederd moet worden in de ogen van God, in plaats van trots te zijn op wat ik heb bereikt en op hoe de mensen naar me kijken.

Een andere, misschien wel daaraan verwante verleiding is dat we onze identiteit in het ambt zoeken. Het ambt wordt wie we zijn: ‘Ik ben een dominee’. Dat we onze veiligheid zoeken in ambtelijk succes of productiviteit, terwijl onze identiteit in de Heer Jezus ligt en in geen enkele positie of taak. Het is altijd een strijd om te resetten, opnieuw te focussen op het hart van het ambt en van wat het betekent Gods kind te zijn.’

Het ambt kan een afgod worden?

‘Zeker weten.’

Wat is voor jou de grootste vreugde van het predikantschap?

‘De Schriften naar Gods volk brengen. Bijvoorbeeld in het catechisatielokaal. Catechisatie is niet altijd een vreugde – soms is het verveling voor iedereen – maar er zijn momenten waarop catechisanten echt aan het leren zijn en de waarheid van de Schrift ontvangen. Als je ziet dat ze dingen begrijpen en dat die hun leven beïnvloeden, is dat een vreugde.

Dat geldt ook voor pastorale bezoeken. Mensen worstelen met zonde, met de gebrokenheid van relaties, mensen sterven. En dan het Woord van God spreken in hun leven en de vrede zien die er het gevolg van is, of het nieuwe perspectief dat het opent.

Voor mij is de grootste vreugde het Woord vanaf de kansel te verkondigen. Eerst door de week bezig zijn met het Woord, in de studeerkamer de ruimte ervan ontdekken, en dan de resultaten daarvan aanbieden in de prediking. Het evangelie van Christus preken, een voorrecht!

Met deze drie kerntaken ben ik altijd bezig geweest als predikant.'

Weak Pastor, Strong Christ

*Je schreef het boek **Weak Pastor, Strong Christ (Zwakke predikant, sterke Christus)**. Wat is dat: een zwakke predikant?*

'Een zwakke dominee is een gewoon mens. Een beperkt persoon die niet alle vaardigheden en talenten heeft die de gemeente van hem verlangt of verwacht. Hij is niet de Heer zelf, hij is niet goddelijk. Maar hij is zich daarvan bewust én hij is erop gericht om ondanks zijn tekort-

'Een zwakke dominee is erop gericht om ondanks zijn tekortkomingen het evangelie te verkondigen. **En om in z'n zwakheden op Christus te vertrouwen**'

komingen het evangelie te verkondigen. En om in z'n zwakheden op Christus te vertrouwen voor de kracht en de wijsheid en de boodschap zelf. Paulus was zo'n zwakke dominee, ook al is hij voor ons 'de grote apostel Paulus'. Zijn brieven staan voorop in de canon, de rest komt er achteraan. Toch was hij zich zeer bewust van zijn gebrek aan vaardigheden en dat hij op veel manieren niet respectabel genoeg was.'

Je wijdt een hoofdstuk aan gewillig lijden in het ambts-werk. Waarom was dit een belangrijk onderwerp voor jou? En hoe verhoudt het zich tot onze cultuur, waarin 'jezelf ontwikkelen' één van de hoogste doelen is?

'Paulus somt het extreme lijden op dat hem overkwam: schipbreuk, stokslagen, steniging, gevangengezet en nog meer. Maar naast het lichamelijke lijden noemt hij ook de geestelijke last die er is omdat hij Gods volk in zijn hart draagt. De zorg om hen die verleid worden, om hen die aan het dwalen worden gebracht, de dagelijkse zorg om de kerken. Dat is herkenbaar voor predikanten.

Ik wilde daar de aandacht op richten omdat het een realiteit is. Paulus heeft het over het navolgen van en het gelijkvormig worden aan Christus in Zijn lijden, zelfs over met zijn eigen lijden aanvullen wat ontbreekt aan het lijden van Christus. Wij zien het predikantschap misschien als een indrukwekkende carrière. Dat raadt de wereld ons ook aan: kies een carrière die je status geeft, waarbij je volgelingen krijgt. Maar het plaatje van het ambtswerk in 2 Korintiërs laat vooral moeite zien. Er zal lijden zijn. Er zullen slapeloze nachten zijn. Het gaat om dienen. Paulus noemt zichzelf een dienaar, een slaaf van de Heer Jezus. Dat is tegen de cultuur in. Ook wij willen geen slaven en dienaren zijn. Als predikanten moeten we vaak herinnerd worden aan het dienstkarakter van wat we doen, en dat daar lijden en offers bij horen.'

Lijden is sowieso onderdeel van het christelijk leven: 'neem uw kruis op', 'onze oude natuur kruisigen'. Is er een verschil tussen christelijk lijden in het algemeen en het specifieke lijden in het ambt?

'Het Nieuwe Testament zegt dat volgelingen van Christus lijden moeten verwachten. Als ze de meester vervolgd hebben, zullen ze ook de dienaren vervolgen. Paulus heeft het specifiek over zijn lijden als een dienaar, met name in 2 Korintiërs. Maar dat is geen andere categorie, het is soortgelijk is aan wat alle christenen kunnen verwachten. Het lijkt meer een sub-thema in het onderwerp van christelijk lijden.

Wat mag een gemeente verwachten van een zwakke predikant?

'Als ze een dominee hadden als Paulus zou dat geweldig zijn. Maar niemand van ons is als Paulus.

Ze mogen een man verwachten die niet bang is zijn beperkingen toe te geven en die binnen die beperkingen wil werken. Een dominee die niet zelf de Verlosser probeert te zijn, maar hen resoluut en zonder ophouden op het evangelie wijst. Die zich gedrongen voelt het evangelie van Christus te prediken, zondag op zondag. Die ondanks zijn eigen zwakheden en ondanks de zwakheden van de gemeente een liefdevol hart heeft voor de gemeente, en die als een vader voor zijn kinderen is – zoals Paulus over zichzelf spreekt. Hij is herkenbaar aan die pastorale liefde. Kortom: een nederige, Christus-predikende, liefdevolle predikant.’

Misschien is de tweede helft van de titel van je boek wel het belangrijkste: sterke Christus. Wat mag een zwakke predikant verwachten van zijn sterke Christus?

‘Ik zou zeggen: de sterke Christus kan zondige mensen redden. De tekst die er voor mij uitspringt in 2 Korintiërs is die waar Paulus bemoedigd wordt: ‘Mijn genade is voor u genoeg, want mijn kracht wordt in [jouw] zwakheid volbracht.’³

‘Ondanks Christus’ eigen zwakheid **is Hij de sterke Verlosser** die het werk van redding heeft volbracht’

Er zijn plekken in 2 Korintiërs waar Paulus Christus als zwak neerzet, omdat ‘Hij ook heeft geleden’. Daar tobde ik over bij het nadenken over de titel. Maar door zijn lijden is Hij verheven tot de hoogste plaats. Ondanks Christus’ eigen zwakheid is Hij de sterke Verlosser die het werk van redding heeft volbracht. Hij is bij machte zijn volk volledig te verlossen.

Tegen het einde van 2 Korintiërs spreekt Paulus over zijn hoop voor de Korintiërs, dat de Heer hen zal volmaken. De Heer zal het werk dat Hij begonnen is ook voltoeien. Dat is de bemoedigende boodschap van Paulus voor de Korintiërs, die predikanten ook vandaag kunnen verkondigen.’

Laatste vraag: Wat ga je het meest missen van het werk van predikant?

‘Het predikantschap is ambtswerk in de frontlinie. Het kan behoorlijk intens zijn. Je gaat van het catechisatielokaal naar een bezoek naar een vergadering. Ook op de zondag ga je om met Gods volk. Je hoort over hun moeiten en hun vreugde. Het dicht bij het volk van de Heer zijn is een voorrecht dat meekomt met het brengen van Gods Woord op de plek waar zij zijn. Ik denk dat ik dat het meest zal missen. Ik wil me op het seminarie niet afgesneden voelen van hoe het eraan toegaat in de kerken. Maar ik zal dingen moeten ondernemen om die verbinding in stand te houden, om te voorkomen dat ik vergeet hoe het echte leven is.’

We bedanken ds. Bredenhof voor dit gesprek. We bidden hem en zijn familie Gods zegen toe in de voorbereiding op zijn nieuwe roeping en vervolgens in het opleiden van studenten voor het werk in de kerken. Net als elke predikant heeft ook elke docent zijn beperkingen, maar met behulp van onze dienst wil de sterke Christus Zijn volk verlossen. ■

³ 2 Kor. 12: 9 (HSV). In het interview voegde ds. Bredenhof, die uit zijn hoofd citeerde, ‘jouw’ toe, vandaar dat het tussen vierkante haken in de weergave is opgenomen.

ZOEKENDENDE

LIEFDE

Kort na het verschijnen van de handelseditie van zijn dissertatie (februari 2021) verscheen medio 2021 opnieuw een boekje van dr. Yme Horjus over de tucht. Dit keer een beknopt en handzaam boekje van nog geen honderd pagina's. Een korte samenvatting van zijn dissertatie? Toch niet. Het gaat – zoals hij zelf schrijft in een Woord vooraf – om een *praktische en nadere uitwerking* daarvan.

Tucht

Bij tucht gaat het om het 'zelfreinigend vermogen' van de kerk. Iets wat bepaald niet overbodig is: #MeToo speelt niet alleen in de sport- en TV-wereld, maar ook in kerkelijke kringen. Daarom is het jammer, dat alleen al het wóórd 'tucht' juist in kerkelijke kringen zoveel weerstand oproept. Dat hangt samen met het feit dat ook het woord 'zonde' niet populair is. We zijn blij dat we af zijn van dat opgeheven vingertje ... Maar de Bijbel blijft een tegendraads boek, ook voor postmoderne mensen.

Ontwikkelingen

Net als in zijn dissertatie wijst de auteur in deze nieuwe publicatie op factoren die onze moeite met een begrip als tucht beïnvloeden: secularisatie, individualisme en persoonlijke autonomie.

Met secularisatie wordt een grote mate van relativering van geloof en kerk aangeduid: geloof raakt uit de mode. Allerlei morele kwesties (abortus, euthanasie, echtscheiding, homoseksualiteit) worden steeds meer tot de privé sfeer gerekend. Door het toegenomen individualisme brokkelt niet alleen het 'samen gemeente-zijn' af, maar staan mensen ook minder open voor eventuele correctie.

En tenslotte wordt aan het spreken van de kerk en de kerkelijke ambtsdragers geen gezag meer toegekend. Persoonlijke autonomie kwam daarvoor in de plaats.

Niet wegstijgen

Ook in dit boekje neemt Matteüs 18 een belangrijke plaats in: Jezus ziet als herder om naar de schapen, een schaap dat afdwaalt wordt opgezocht.

Die zoekende liefde heeft de positieve intentie van corrigeren en terechtwijzen. In dat kader geeft Christus gelovigen een verantwoordelijkheid voor elkaar. Het gaat om het behoud van zondaars (vgl. Heb. 12:10-11). En zondaars, dat zijn wij allemaal. Naast Matteüs 18 worden teksten besproken als

Christus geeft gelovigen een verantwoordelijkheid voor elkaar. Het gaat om het behoud van zondaars

1 Korintiërs 5:1-13, 2 Timoteüs 2:16-26 en 2 Tessalonicenzen 3:6,14. En verder nog de brieven aan de zeven gemeenten uit Openbaring 2 en 3. Tucht gaat ervan uit, dat de gemeente nog onvolgroeid is: we moeten steeds meer worden wat we in Christus al zijn: een nieuwe schepping. Tucht is dus geen verdelingsmiddel, maar geneesmiddel!

Jezus' voorbeeld

Horjus belicht aan de hand van drie bijbelgedeelten Jezus' 'pastorale habitus': hoe Hij vasthoudt aan Gods gebod én zijn ontfermend mededogen toont met mensen die in de fout zijn gegaan. Zoals de Samaritaanse vrouw uit Johannes 4 en de op overspel betrapte vrouw uit Johannes 8: 'Ook Ik veroordeel u niet, maar ga naar huis en zondig niet meer'. En Petrus die door Jezus gerehabiliteerd wordt in Johannes 21.

Tucht verwijderd mensen van de kerk?

In kerkelijk Nederland worden algemeen twee waarheden aangehangen: God is liefde, en: wij mogen niet oordelen. Maar in de Bijbel wordt 'aan één stuk door' geoordeeld over mensen. Denk aan profeten als Jeremia. Die winden er geen doekjes om! Het is dan ook ten onrechte, dat de gelijkenis over het onkruid in de akker (Matt. 13:24-35) wordt toegepast op de situatie binnen de gemeente van Christus. De akker is de *wereld*.

Veel mensen ervaren spanning tussen het verlangen om missionaire gemeente te zijn en de opdracht een gedisciplineerde gemeente te zijn. Men wil een 'aantrekkelijke' gemeente, en

tucht werkt daarbij contraproductief. Dus wil men een andere vorm dan de vroegere evangelisatie. Maar terecht heeft iemand als James Kennedy erop gewezen, dat de kerk vooral een contrasterende gemeente moet zijn. Juist dáárin ligt haar aantrekkingskracht! Daarbij kan het niet zonder een vorm van zelfdiscipline.

Een profetische gemeenschap

In een gemeente is het 'algemeen profetschap' net zo belangrijk als het 'algemeen priesterschap'. De priesters fungeren als 'behoeders van de godsdienst', met ook een onderwijzende taak (in de Thora). Profeten zijn het

ethisch geweten van Israël: met het onmiddellijke Woord van God leggen ze misstanden bloot. Daarbij zijn ze vooral bedacht op de zuiverheid van de intenties.

Profeten en priesters kunnen geen van beiden gemist worden. Er gaan twee kernwoorden achter schuil: waarheid en liefde.

Het boekje eindigt met een handreiking voor tuchtsituaties (met verwijzing naar M. te Velde) en een beknopte bibliografie.

Wat mij betreft is het inderdaad een praktische en nadere uitwerking van de dissertatie, waarin meerdere kernbegrippen terugkomen.

Kortom: ter lezing aanbevolen. Mooi om bijvoorbeeld als ambtsdragers het nieuwe seizoen mee te beginnen! ■

N.a.v.: Dr. Yme Horjus, *Vrucht van de tucht. Discipelschap en discipline in de gemeente van Christus*, Buijten & Schipperheijn, Amsterdam, 2021, ISBN 9789463691604, 95 pag., prijs € 13,99

*Uw vertrouwde christelijke
bladen blijven lezen?
Dat kan via de CBB!*

De CBB, de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, heeft een grote collectie lectuur in grootletter en gesproken vorm.

Kijk op www.cbb.nl, bel naar 0341-56 54 77 of mail naar klantenservice@cbb.nl en vraag onze gratis catalogus aan.

Postbus 131, 3850 AC Ermelo
Paul Krugerweg 39, 3851 ZH Ermelo
0341-56 54 77 • WWW.CBB.NL • klantenservice@cbb.nl

Cahier 134

Getuigen vandaag

Leren getuigen met Guido de Brès

Guido de Brès, de schrijver van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, wilde graag getuigen van de hoop die hij had leren kennen door het geloof in een gekruisigde Christus. Ds. Peter Drost bespreekt de meeste artikelen uit deze geloofsbelijdenis. Hij hoopt en bidt dat dit (vooral) jongeren van de kerk helpt bij hun vragen over hoe je met je ongelovige vrienden of klasgenoten over God kunt praten. Wat moet je vertellen als er vragen komen? Wat kun je zeggen over God, Jezus en de Heilige Geest? Over de Bijbel? Wat betekent het voor jou om te geloven?

Sommige mensen zeggen: ik ben niet zo'n lezer. Juist voor die mensen is dit boekje bedoeld. Je kunt het zowel persoonlijk als gezamenlijk als een dagboek of weekboek gebruiken. Of op een Bijbelstudiegroep.

Prijs € 15,50, inclusief verzendkosten
In de boekhandel € 13,50

Bestel nú op www.woordenwereld.nl!

GEMEEN- SCHAPSZIN ZONDER GOD?

Met het boek *'Het verlaten individu'* bevestigt Esther van Fenema haar nuchtere en kritische betrokkenheid in geschrifte op maatschappij en cultuur. Als psychiater schaaft zij zich onder een gezelschap van collegae of ook psychologen, zoals wijlen Jan Hendrik van den Berg, Theodore Dalrymple, Dirk de Wachter en Paul Verhaeghe. Veel in hun boeken draait om of raakt aan het thema 'de-spiritualisering', leidend tot doodlopende individualisering, of eigenlijk het thema van verlangen naar terugkeer van gemeenschapszin. Ten diepste gaat het om de vraag of moraal verkrijgbaar is los van God.

Dit thema roert ook de Harvard-socioloog Robert Putnam aan met zijn recente bestseller *'The Upswing'*: opwekking tot gemeenschapszin. Of ook de oosters orthodoxe Ioannis Zizioulas met zijn veel geroemde boek *'Gemeenschap en Andersheid.'* Over Wie onze Drie-ene God is, over de onderlinge verhoudingen tussen de drie Personen, Vader, Zoon en Heilige Geest – in liefdevolle gemeenschap met Elkaar, en zo als Personen anders jegens Elkaar – en daarmee een 'model' voor gemeenschapszin. Met de centrale stelling: Eén persoon is géén persoon. Ja, het verlaten individu.

Hoofdzonden

Het verlaten individu volgt de zeven hoofdzonden: Hoogmoed, luiheid of onverschilligheid, hebzucht, onmatigheid, lust, woede en afgunst. Van Fenema diept deze een voor een uit, met steeds ongeveer dezelfde paragrafen, gezichtshoeken, waaronder ook wat de Bijbel over deze zegt. Ze voegt aan de zeven hoofdzonden de hoofdzonde van de leegte toe. Zondeleer en ziekteleer lopen bij elkaar in en uit. Het boek biedt diagnostiek van moderne mensen: verlaten individuen, die zonder God zichzelf tot god hebben gemaakt, en zichzelf dienen, zonder erkenning van goed en kwaad. Ze zijn leeg. Van Fenema schrijft kernachtig, met veel pakkende voorbeelden, ontleend aan actualiteit en recente of relevante stokoude publicaties en teksten. Van Fenema put uit eigen psychiatisch handwerk en ongetwijfeld ook uit eigen christelijke opvoeding, waarop ze – zo merkt ze elders op – dankbaar terugkijkt. Maar geloof is ze tijdens haar psychiatrie-opleiding als

hersenfunctie alleen gaan zien: neuro-gelovigheid. Als Van Fenema met een boek over hoofdzonden het terrein van de godsdienst betreedt, en als het kernwoord 'zonde' betekent: levensdoel missen, tekort schieten tegenover of ongerichtheid tot God, dan zou een oproep niet misstaan om hulp en heil te zoeken in de liefde, de genade en de troostvolle gemeenschap van God, Vader, Zoon en Heilige Geest, en de liefde voor anderen. Hierover is dit boek bepaald niet expliciet. Het lijkt neuro-gelovig te eindigen met een uitspraak van Dick Swaab – auteur van *'Wij zijn ons brein'* – : 'Ach, de mens vindt altijd wel weer zijn weg uit de ellende. Dat zit nou eenmaal in onze genen, naast alle narigheid.'

Laat ik dit leesbare en ernstige boek eens mogen leggen naast het meer therapeutische boek *'The Upswing'* van de Harvard-socioloog Robert Putnam, met een nauwgezet onderzoek naar de geschiedenis van het herstel van gemeenschapszin in Noord Amerika. Wat toen steeds gebeurd is, is volgens hem voor herhaling vatbaar. Hij toont aan, dat voor dit herstel economische middelen geen enkel effect hebben gehad, maar morele middelen juist wel. En laten die steeds gekomen zijn uit de kerken, met uitspraken als: 'Die focus op jezelf, dat is totaal gestoord! Dat is niet wat Jezus deed! Lees de Bergrede, daarin zegt Jezus: bekommer je om de ander, niet om jezelf.' (Interview in *Trouw*, 15 oktober 2022.)

Maar Putnam trekt zelf daar toch niet de uiterste consequentie uit, een oproep tot bekering tot God. Hij haast zich te zeggen dat hij geen oproep wil doen om kerkelijk of godsdienstig te worden. Maar hoe kan hij de kerk aanwijzen als tot nu gebleken enige bron voor moraal en gemeenschapszin, en halt houden voor kerkdeuren? Een dergelijke uitdrukkelijke waardering voor én afhouding van de kerk is overigens ook op te merken in de geschriften van De Wachter en Verhaeghe, maar dus ook in het boek van Van Fenema. Of is afhouding aarzeling, waarin de oproep schuilt aan kerkelijke geloofsgemeenschappen om zich weer of meer publiekelijk over moraal uit te spreken, en daarmee gemeenschapszin op gang te brengen?

Ik herinner alvast aan het refrein van Leviticus 18 en 19: Ik ben de HEERE, de Ik-ben-erbij, Uw God! Dit en dat doe je voor een ander, want Ik-ben-erbij! Alleen met God, moraal, gemeenschapszin. ■

Dr. J.W.G. Meissner is psychiater en onderzoeker Praktische Theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn.

N.a.v.: Esther van Fenema, *Het verlaten individu. Waarom voelen we ons zo leeg?*, Prometheus, Amsterdam, 2022. ISBN 978904465159, 280 pag., prijs € 21,99.

UIT NEDERLANDS DAGBLAD VAN 8 MEI 2023, DE WAARHEIDSVRIEND VAN 20 APRIL 2023 EN CVANDAAG VAN 2 MEI 2023

Deze rubriek stelde ik samen kort na alle festiviteiten rond de kerkfusie van 1 mei die tot de NGK leidde. Hoe positioneert dit nieuwe kerkverband zich in het landschap van de Nederlandse kerken? Al verbazingwekkend kort na de fusiedatum kwam dat duidelijk aan het licht. De beweging is heel beslist richting de PKN en steeds verder weg van bijvoorbeeld de CGK. Een onderzoek van het ND onder NGK-voorgangers bracht dit pijnlijk overtuigend aan het licht. Aan het begin van diezelfde week, op 8 mei, werd in het ND door Aldwin Geluk bericht over een podcast-interview met de rector van de Theologische Universiteit Kampen-Utrecht, prof. dr. George Harinck. De titel: 'Harinck: Fusiekerk schuift op richting PKN'. Ook Harinck signaleert heel duidelijk dat de neuzen in de NGK vooral richting de PKN staan. Hij lijkt daar ook blij mee. Maar de legitieme plek voor de vrijzinnigheid in de PKN dan? Daarover meldt het artikel-tje:

De NGK: delen in het fusie-feest of verdriet?

Lange tijd leefden er, vooral in vrijgemaakte kring, bezwaren tegen de Nederlandse Hervormde Kerk en later de Protestantse Kerk, vanwege het toestaan van vrijzinnige theologie. Daarin wordt anders gedacht over bijvoorbeeld de godheid van Christus, de traditionele verzoeningsleer en de Bijbel als Woord van God. 'Ik denk dat dat inmiddels wel wat minder speelt', reageert Harinck. 'Het argument wordt natuurlijk nog wel gebruikt. En het is natuurlijk ook zo: er is een erkende plek voor de vrijzinnigheid in de PKN. Maar er is in de vrijgemaakte kerk natuurlijk óók vrijzinnigheid. Alleen wordt dat niet erkend.'

In hetzelfde artikelje signaleert Harinck ook dat de reacties op deze fusie vanuit de PKN veel enthousiaster zijn dan vanuit wat hij noemt 'de kleinere gereformeerde denominaties'. Want daar

was volgens hem de toon bezorgd. Daar heeft hij gelijk in. Die zorg klinkt trouwens wel degelijk ook door bij sommige reacties vanuit de PKN. Zodra je namelijk bij de Gereformeerde Bond aanbeldt. Ik noem als voorbeeld de hoofdredacteur van De Waarheidsvriend P.J. Vergunst. Op 20 april verscheen zijn artikel 'Scheuring en heling'. Hij geeft eerst enige indrukken die hij gedurende zijn leven van de GKv heeft opgedaan. Hij memoreert hoe prof. dr. J. Douma eerst voorop ging in het kritisch wegen van onheilig vrijgemaakt vuur, maar toch zelf in 2014 met de GKv brak vanwege onder andere de tendens tot een lossere binding aan de belijdenis. Vergunst over de GKv op dat moment:

'Berichtjes als deze maken dat de vereniging van twee kerken geen reden tot alleen maar een feestelijke stemming is. Het neemt niet weg dat ons gebed ook voor deze kerken in ons land is'

Ze was toen al wezenlijk veranderd, met name omdat een jongere generatie geen boodschap had aan kerkelijke conflicten. Die generatie keek naar het gemeenschappelijke van christenen, zeker in een tijd waarin de ontkerkelijking hard gaat. Sluipend (zonder theologische verantwoording van een koerswijziging) was het kerkbesef en de levensovertuiging van de GKv'ers verdampt, dat gereformeerde denken dat alles doortrekt. Dat 'alles doortrekende' maakte dat ik ergens in de jaren negentig na een bezoek aan oudere

vrijgemaakten uit de GKv thuis wel zei: 'Ik heb vanmiddag een gereformeerd kopje koffie gehad met een gereformeerd koekje erbij.' Benauwend was dat. Vrij in het begin van deze eeuw noemde de hoofdredacteur van het Nederlands Dagblad, Peter Bergwerff, tegen predikanten uit de GKv de plaatselijke kerken 'een kokende pot van meningen, ideeën, wensen en overtuigingen, die in meerdere of mindere mate vervreemd zijn van de officiële leer – die officieel niet ter discussie staat'. Bergwerff uitte scherpe woorden, hekelde een vooral op levensheiliging gerichte stroming die het ontbreken zou aan 'Luthers rechtvaardige en in Jezus Christus genadig naar ons toegekomen God. (...) Dat is de makke van een ingedut en vet geworden vrijgemaakt christendom'.

Verknocht ..., maar waaraan?

Deze woorden raken, omdat de rechtvaardiging de kern is. Het is in lijn met wat ik op deze plaats in 2019 schreef, toen uit een peiling onder dertigers en veertigers uit GKv en NGK bleek dat aandacht voor de vergeving van zonden onder hen laag scoort. Te weinig aandacht voor vergeving van de zonden, en daarmee voor de genade, dat raakt aan wat Luther in de Reformatie de schat van de kerk noemde, 'het heilig Evangelie van de heerlijkheid en genade van God! Dit gaat verder en dieper dan het debat over thema's als vrouw en ambt, hoewel dogmatiek en ethiek zeer verbonden zijn.

Voor een gezond kerkelijk leven zijn drie dingen essentieel. De gehoorzaamheid aan het Woord van God staat dan op één, want die is beslissend. De gebondenheid aan de belijdenis van de kerk volgt daarna, als een afgeleide. De kerk belijdt wat ze op kruispunten in haar geschiedenis ontvangen heeft. De verhouding tot de eigen kerkelijke traditie (voor ons de hervormde) is het derde, omdat we de overtuiging van ons voorgelicht in een veranderende tijd blijvend willen toepassen. Die traditie is niet normatief, maar wel leerzaam. Knelt het bij de GKv (naast het anders gaan lezen van de Schrift) bij het tweede en daarom ook bij het derde punt?

In een van de laatste nummers van *Onderweg*, het blad van GKv en NGK, las ik onder Nieuws dat er twee plaatselijke kerken in de GKv gesloten worden en een derde besloot tot de toelating van kinderen aan het avondmaal, iets wat de kerkorde van de verenigde kerken toelaat. Berichtjes als deze maken dat de vereniging van twee kerken geen reden tot alleen maar een feestelijke stemming is. Het neemt niet weg dat ons gebed ook voor deze kerken in ons land is, een gebed om de zegen van God, om een kerkelijk leven in vrede en liefde, om het zichtbaar zijn van bijbelse vroomheid, om trouw in het bewaren van het Woord en om bewogenheid met deze wereld.

Nog aanzienlijk kritischer klinkt de stem van ds. M. van Reenen (HHK) die op 2 mei op www.cvandaag.nl het hieronder volgende artikel publiceerde (onder de titel: 'Kerkfusie: Waarom verdriet bij mij overheerst'). Hoe mooi het ook is wanneer twee kerken één worden, met deze fusie kan hij niet blij zijn. Tegelijk kijkt hij er wel met enige jaloezie naar, denkend aan de verdeeldheid tussen de kerken in de meer reformatorische hoek. Hij schrijft:

Feestmaal

Bij een huwelijksdag hoort een feestmaal! Het bruidspaar straalt, de gasten namen hun beste humeur mee, de kok heeft enorm zijn best gedaan, het eten ziet er geweldig uit en eigenlijk kan het alleen maar mooi worden. Totdat iemand roet in het eten gooit. Roet in de soep, roet op de zalmzalade, roet over de taart, roet overall. Een ramp! Behalve... als het helemaal geen goed voedsel was. Als alles er wel mooi uitzag maar in feite bedorven was. Als de kok wel hard gewerkt had maar de verkeerde ingrediënten gebruikt. Als het bruidspaar er wel stralend uitzag, maar op verkeerde gronden getrouwd was. Vandaag gooi ik wat roet in het eten. Nu ja, ik doe het alleen van afstand, dus het feest zal er niet erg door verstoord worden. Misschien kom ik niet veel verder dan een roetveeg op het stokbrood, maar die is er dan toch.

Nee, dat is geen mooi werk. Meedoen met een feest is fijner. Zeker met een huwelijksfeest. Maar ja, als je meent dat het huwelijk nooit zó gesloten had mogen worden, en als je er van overtuigd bent dat er nog maar weinig goed voedsel geserveerd wordt, dan kun je moeilijk leuk doen.

Hertrouw

Het zou zo mooi kunnen zijn. Hertrouw na echtscheiding. De ene partner nam het vroeger niet zo nauw; nee, van overspel was geen sprake, maar wel van ontrouw. De andere partner was stellig: zó zijn we niet getrouwd! Die partner was sowieso stellig trouwens, erg scherp soms. Lang verhaal kort: de makkelijke en de moeilijke hielden het niet meer uit met elkaar. Maar na 56 jaar toch weer een paar!

Hoe gaat dat? Wel, de strenge partner belijdt natuurlijk schuld over diens harde opstelling. En de ontrouwe partner belijdt natuurlijk schuld over diens ontrouw. En allebei beloven ze beterschap. Ja, zo zóú het kunnen gaan. De werkelijkheid is anders.

In 1967 was er de scheiding tussen (wat tot 1 mei heette) GKv en NGK. Predikanten en gemeenten van de NGK wilden wat meer ruimte, die van de GKv wilden zichzelf en anderen strak binden. Dat ging er soms hard aan toe. Daarover hebben de GKv onlangs schuld beleden. Van de kant van de NGK was er echter geen schuldbelijdenis over de getoonde ontrouw. Dat

hoefde niet, want inmiddels zijn de GKv ook veranderd. Achteraf gezien geven ze de NGK helemaal gelijk.

Foute fusie

Het is nog sterker. De NGK zijn wél veranderd, maar dan in progressieve richting. In eerste instantie waren de GKv daarover erg bezorgd. Zo werd uitgesproken, dat het aanvaarden van de vrouw in het ambt door de NGK een

'Als je meent dat het huwelijk nooit zó gesloten had mogen worden, en als je er van overtuigd bent dat er nog maar weinig goed voedsel geserveerd wordt, dan kun je moeilijk leuk doen'

onoverkomelijk struikelblok was voor de GKv in kerkelijke samenwerking. Let wel, dit was nog in 2007! Maar dat is allemaal voorbij. In de GKv heeft men het licht gezien. Er is een nieuwe vorm van Bijbellezen gekomen. Evolutietheorie? Die is nog niet helemaal aanvaard, maar de meesten doen er niet moeilijk meer over. Vrouw in het ambt: helemaal top. Homoseksuele relaties: een verrijking. Kinderen aan het avondmaal: natuurlijk. Belijdenisgeschriften: niet al te serieus nemen. Preken: niet te lang en niet te scherp. Twee keer per zondag naar de kerk: amper meer van deze tijd. Bij de doop de zonde benoemen: vooral niet te duidelijk. Catechisatie: houd het leuk. Zó gaat men de nieuwe kerk in. Helaas valt er nog heel wat meer te noemen. Dit hoeft ik nu niet te doen, door

anderen is dit reeds veel meer gedaan. Bijvoorbeeld in het blad *Nader Bekeken*, door de Kerngroep Bezinning GKv, door *Eeninwaarheid* etc.

Verdriet

Een fusie zou geweldig kunnen zijn. Als ik me probeer in te leven in leden van genoemde kerken, dan kan ik me niet anders voorstellen dan dat de vreugde overheerst. Ouderen die zich met pijn de ruzies van toen herinneren. Predikanten die nu herkenning vinden. Jongeren die blij zijn met een positief bericht van het kerkelijk front. Ik zou graag blij willen zijn met de blijden en de betrokkenen hartelijk feliciteren. Of nog beter: openbaar dankzegging doen – ook al maak ik van deze kerken geen deel uit.

Maar ik kan dit niet. Het verdriet overheerst. Omdat ik weet van broeders en zusters die nu nog deel uitmaken van de GKv, en van anderen die reeds vertrokken zijn, die met groot verdriet de afbraak van hun kerk gadeslaan. Omdat ik veel gehad heb aan commentaren van prof. J. van Bruggen en aan ethische adviezen van prof. J. Douma – wier visies nu volstrekt genegeerd worden. Omdat ik besef dat de gemeenteleden het échte Woord nodig hebben. Omdat ik geloof dat deze fusie niet is tot versterking van het getuigenis van de kerk maar tot verslapping. Omdat Christus wel bidt voor de eenheid (Joh. 17:21), maar evenzeer voor 'heiliging in de waarheid' (Joh. 17:17). Vandaar mijn condoleances (wat betekent: ik lijd mee).

Verwachting

Aan de andere kant ben ik wel een beetje jaloers. In een paar jaar tijd hebben de synodes van twee kerken het voor elkaar gekregen, dat kerken samen gaan. Wat zou het mooi zijn, als kerken die wél echt op grond van Schrift en belijdenis willen staan diezelfde weg gaan. We kunnen niet volstaan met vasthouden

aan de waarheid, we zullen ook moeten zoeken naar eenheid. In dat opzicht past ons bij het beschouwen van deze fusie ook schuldbelijdenis. Waarom kunnen wij zo gemakkelijk leven met verdeeldheid? Waarom is er niet meer verlangen, niet meer zoeken naar eenheid?

Gelukkig zijn er positieve geluiden. De gemeenten die niet mee willen met de fusie, willen ook geen eigen kerkje stichten maar publiceren een verklaring van samenwerking. Op allerlei plaatsen heb ik de afgelopen jaren informeel verlangen naar meer eenheid gemerkt. Op Urk hadden we onlangs een bijeenkomst waar de volle kerkelijke breedte vertegenwoordigd was. Soms brengt de nood van de tijd ons dichter bij elkaar, maar gelukkig ook het zien dat er aan de andere kant van de kerkmuren meer geestelijke verwantschap is dan we dachten. Toch is daar mijn grootste hoop niet op gevestigd. De grootste hoop ligt in het gebed van Christus. Hij bidt Zijn Vader of Hij de Kerk wil heiligen in Zijn waarheid. En Hij bidt of Zijn Vader wil zorgen voor eenheid. Dat gebed is verhoord en wordt verhoord. Hij staat er voor in dat er altijd kerken bewaard zullen blijven bij Zijn Woord, in 'eenheid van het ware geloof'. En straks zal het zijn 'één kudde en één Herder'. Zonder dwaling, zonder scheuring, zonder kilheid. Die tijd begint met het mooiste huwelijksfeest dat er ooit is geweest (Openb. 19). Want de Brudegom is volmaakt en Hij maakt Zijn bruid volmaakt (Ef. 5:27) en dan is ook de vreugde volmaakt. Daar kan zelfs de duivel geen roet meer in het eten gooien. ■

'Soms brengt de nood van de tijd ons dichter bij elkaar, maar gelukkig ook het zien dat er aan de andere kant van de kerkmuren meer geestelijke verwantschap is dan we dachten'

UIT DE WAARHEIDSVRIEND
VAN 4 MEI 2023

In De Waarheidsvriend van 4 mei 2023 schrijft Tineke van der Waal over de Woke-beweging waarover we opeens zoveel horen in de afgelopen tijd. 'Het spook van woke' is de titel die zij zelf koos. Ze schrijft:

Woke is wraak

Jeroen van der Veer, voormalig Shell-topman, zou op de Universiteit van Amsterdam (UvA) in gesprek gaan over fossiele industrie. Hij zag zich genoodzaakt de afspraak af te zeggen, nadat activisten hem als een klimaatcrimineel wegzetten. 'Hij cancelt zichzelf voordat wij het doen, we pakken je later,' reageren klimaatactivisten op Instagram. Wie vandaag fout denkt, mag niet meer meedoen. Zo wordt ook Laurens Buijs, wetenschapper aan de UvA, met pek en veren besmeurd, omdat hij hardop zegt dat het begrip non-binair wetenschappelijke papieren mist.

Wakker en boos

De UvA is geen eiland. Het klimaat in Nederland wordt steeds meer woke. De woke politieke partij bij uitstek, Bij1, kreeg maar één zetel, maar het gedachtegoed – afkomstig uit de Verenigde Staten – leeft net zo goed bij D66, GroenLinks en PvdA. Universiteiten en de media gaan erin mee en wie een advertentie van politie of Defensie ziet, kan het met de vinger aanwijzen.

De term woke hoorde ik zo'n vier jaar geleden voor het eerst. Eerder al, in 2017, breidde *Oxford Dictionary* de betekenis van het woord uit: het staat ook voor 'alert voor onrechtvaardigheid in de samenleving, vooral racisme! Inderdaad is woke terug te leiden naar Amerikaanse zwarte activisten, en betekent het zoveel als wakker zijn, de ogen openen voor de vele vormen van racisme, ook als ze niet opzettelijk zijn. 'Je geeft om mensen in de marge, je windt je op als mensen onderdrukt worden, je wilt historisch onrecht goedmaken!' schreef iemand. Inderdaad gaat achter woke denken veel boosheid schuil. Toch is dit citaat geen goede samenvatting.

Identiteitsdenken

Vandaag is woke beter te zien als concreet gemaakt postmodernisme. Woke denken ziet geen objectief goed en fout of rechtvaardigheid, en het gaat niet om de persoon, om vrije keuze. In de woke wereld zijn werkelijkheid en waarheid geen

zaken die (min of meer) vaststaan en waarin we leven, maar deze worden door mensen gemaakt. Een ander uitgangspunt is het idee dat systemen van macht en hiërarchieën de maatschappij vormen. Woke is een vorm van identiteitsdenken waarbij mensen tot hun ras of gender worden gereduceerd. Een kabinet wordt dan geprezen, omdat er veel vrouwen in deelnemen, niet omdat het de grote vraagstukken zo succesvol aanpakt.

Daders en slachtoffers

Maar vermoedelijk gaat woke nog meer over macht. Woke denken verdeelt de wereld in daders (machthebbers) en slachtoffers. Wit staat tegenover zwart, man tegenover vrouw, cisgender tegenover transgender. Daarom kan een witte heteroseksuele cisman (cis betekent niet-transgender) maar beter zijn mond

houden. Hij is hoe dan ook (foute) dader, ook al heeft hij (nog) niets verkeerd gedaan of gezegd. Vandaar dat de voormalige president-directeur van Shell nog niet eens tot een handdruk komt. Reden ook waarom afgelopen november een schilderij uit het Leidse Academiegebouw van de muur werd gehaald. Op het doek uit 1976 staan zes oudere blanke mannen, sommigen rokend, die het bestuur van die tijd vormden. Sommige aanwezigen in de zaal ervaren het tafereel als kwetsend. Woke denken maakt hypersensitief, ook voor taal. Niet alles mag meer gezegd worden, ook al maken ze volgens de meeste mensen (en wetenschappelijke inzichten) gewoon deel uit van de werkelijkheid. Zoals 'jongens en meisjes' – scholierenorganisatie LAKS adviseert leerkrachten om de klas liever niet met deze twee woorden aan te spreken.

Bedreiging

Woke is wraak. De beweging polariseert en drijft de samenleving uiteen. Ze heet inclusief te zijn, maar is niet uit op de gelijkwaardigheid van groepen. Ze komt niet op voor vrijheid maar is tégen vrijheid. Dat maakt het denken griezelijk en een serieuze bedreiging voor de samenleving. ■

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

**DAGELIJKS BESTUUR VAN
DE STICHTING WOORD EN WERELD**

Voorzitter
Ds. J. Wesseling (a.i.)
Secretaris
W. Hindriks
Penningmeester
G.F. Slump

REDACTIE NADER BEKEKEN

Hoofdredactie
Dr. P. Boonstra
Eindredactie
B. Seldenthuis
D.E. Slump-Schoonhoven
Redactie
Ds. S.M. Alserda
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. B. van Egmond
Drs. B.P. Hagens
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Ds. S.M. Alserda
Melkweg 49, 7904 ER Hoozeveen
Tel.: 06-165 61 146
Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Dr. H.H. van Alten, Pretoria ZA
Ds. J. Beekhuis, Hoozeveen
Drs. L. Bezemer, Hattem
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
J.H. Bollemaat, Dalfsen
H. Boomstra, Den Helder, tekeningen/cartoons
A.C. Breen, Dunsborough, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Veenendaal
Ds. H. Drost, Grafhorst
Ds. P. Drost, Übelbach (Oostenrijk)
Drs. L.W. de Graaff, Heerde
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
Ds. R.Th. Pos, Steenwijk-
G. Slings, Lelystad
Ds. A. van der Sloot, Steenwijk
Dr. R.T. te Velde, Wezep
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Veenendaal
Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Nieuwendijk

Basisonderwerp: Studio TinekeWerk

Vormgeving, prepress, fotografie: Studio Bert Gort, Grijpskerk

Druk: VellendrukkerijBDU bv., Barneveld

Gesproken versie: Nader Bekeken is ook op Daisy-cd en Webbox verkrijgbaar.

Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden,

tel. 0341-56 54 77, e-mail

klantenservice@cbb.nl.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

Adreswijzigingen en/of opzeggingen

INTERNET:
• www.woordenwereld.nl
• woordenwereld@spabonneservice.nl
• naderbekeken@spabonneservice.nl
POSTADRES:
• Woord en Wereldabonneservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn
TELEFOON:
• 088 - 110 20 42
• 0172 - 47 60 85

Beëindiging abonnement: tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten: www.woordenwereld.nl/klantenservice

Meer informatie en abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:
Nader Bekeken € 46,50
Nader Bekeken (buitenland Europa) € 95,50
Nader Bekeken (buitenland overig) € 107,00
Nader Bekeken studenten € 27,50
Nader Bekeken cadeau-abonnement € 23,25
Nader Bekeken PDF € 27,50
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa) € 39,50
Nader Bekeken PDF (buitenland overig) € 51,25

Prijzen losse verkoop:
Nader Bekeken € 4,75 (incl. verzendkosten)
Cahier € 15,50 (incl. verzendkosten)
Cahier PDF € 8,00

Bankrekeningnummer:
NL 75 INGB 0007 2255 58
Bic-code: INGBNL2A
Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso).
Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor giften:
NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

www.woordenwereld.nl

Neem nu een jaarabonnement en ontvang de special 'De bijbel of een biertje' gratis!

Ga voor het afsluiten van een abonnement naar www.woordenwereld.nl

www.woordenwereld.nl

Daarop kunt u:

- de laatste nummers van Nader Bekeken bekijken;
- het artikel van de maand uit de laatste nummers downloaden;
- nummers die langer dan een jaar geleden verschenen zijn downloaden;
- informatie over de cahiers van Woord en Wereld vinden;
- met de zoekfunctie allerlei onderwerpen vinden waarover iets geschreven is.

Als Mozes had doorgevraagd

Moest ik mijn land verlaten: ik zou blijven.
 Stond mijn stad in brand: ik draaide om.
 Moest ik mijn kind offeren: ik weigerde.
 Zolang jij je niet laat kennen houd ik
 benen op de grond, armen om het kind.
 Mij scheep je bij geen bramenstruik af
 met 'ik ben die ik ben', een kleine vlam, een donderstem.
 Mozes was iemand van zijn tijd: dankbaar voor het leven,
 bang om door te vragen en ook: een man,
 die vragen niet zoveel.
 Ik was blijven staan bij die struik tot je verscheen.
 Geen smoesjes van doeken voor ogen omdat je straling te fel.
 Mozes was brandgloed gewend, ik tl.
 Kom maar op, zou ik zeggen. Zeg ik nu: Kom maar op.
 Als niet Mozes, maar ik bij Horeb had gestaan ging het zo:

ik: Wie ben je?

jij: Ik ben die ik ben.

ik: Ik ook.

jij: Ja, jij ook.

Dan had ik je aangeraakt en jij mij.

Was de Bijbel geen boek, maar een omhelzing.

MARJOLIJN HEEMSTRA (1981)
 UIT: *ALS MOZES HAD DOORGEVRAAGD*, 2010

—

Dit vers komt, wat mij betreft,
 niet voort uit een eerbiedige
 houding.
 Integendeel: het is brutaal. Zo
 praat je niet met God en over
 God.
 Is dit dan de moderne christen?
 Ik kan het me niet voorstellen.
 Eerder een opstandig mens. Niet
 iemand die God negeert.
 De laatste regel is wel weer posi-
 tief: de Bijbel is een omhelzing.
 Je zou wensen dat christenen de
 Bijbel zo ervaren.